TURUN YLIOPISTO

Pihlajamäki – Suojeltu lähiö vuokralla asuvien kokemana ja kertomana vuonna 2013

Katri Tyrväinen

Pro gradu -tutkielma

Kulttuuriperinnön tutkimus

Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen tutkinto-ohjelma

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Helmikuu 2022

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Pro gradu -tutkielma

Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen tutkinto-ohjelma,
Kulttuuriperinnön tutkimus
Katri Tyrväinen
Pihlajamäki – suojeltu lähiö vuokralla asuvien kokemana ja kertomana vuonna 2013
51 sivua

Tutkielma käsittelee Helsingin Pihlajamäen vuokra-asukkaiden kokemuksia omasta kotilähiöstään vuonna 2013. Pihlajamäen lähiö oli ensimmäinen Suomessa suojeltu 1960-luvun lähiö. Tutkimuksen tavoite on ymmärtää, miten asukkaat kokivat suojellun lähiön ja lähiökotinsa sekä mikä haastateltaville oli alueella merkityksellistä haastatteluajankohtana.

Tutkielma käsittelee paitsi lähiön kulttuuriperintöä, myös lähiön kulttuuriympäristöä ja rakennettua kulttuuriympäristöä asukkaiden kokemuksissa. Tutkielma asettuu humanistisen kaupunkitutkimuksen ja suomalaisen lähiötutkimuksen kontekstiin. Humanistisessa kaupunkitutkimuksessa keskiössä ovat kaupunkilaiset ja heidän kokemuksensa. Lähiötutkimuksessa on korostunut kaksi ääripäätä: lähiön näkeminen ongelmallisena alueena, jossa huono-osaisuus kasaantuu, sekä lähiön asukkaiden kokemus omasta alueestaan yhteisöllisenä ja tärkeänä paikkana, kotina. Tutkielma asettuu näistä jälkimmäisen näkökulman alle.

Tutkielman pääaineistona on kolmen pihlajamäkeläisen vuonna 2013 tehdyt teemahaastattelut ja menetelmänä haastattelujen analysointi teemoittelemalla. Metodina teemoittelu on yksi sisällönanalyysin muoto. Teemoittelussa aineistosta pyritään tunnistamaan tutkimuksen kannalta olennaiset teemat. Toisin sanoen tutkielman teemoiksi muotoutuivat haastatteluaineiston analyysissä haastatelluille tärkeiksi nousseet aiheet. Aineiston analyysivaiheessa on pyritty tavoittamaan asukkaiden omaa kokemusta fenomenologian hengessä.

Aineiston analyysivaiheessa teemoiksi eli samalla tutkimuksen aiheiksi muodostuivat lähiluonto, oma koti, monimuotoinen ja -kulttuurinen naapurusto, suunniteltu kaupunkitila asukkaiden kokemana sekä tuttuus ja turvallisuus. Haastateltavat joko palasivat teemoihin useaan otteeseen haastattelun aikana tai nostivat haastattelun kuluessa niihin kuuluvia aiheita itse itselleen tärkeiksi. Analysoinnissa näistä teemoista haastateltaville erityisen tärkeäksi omalla alueella nousi lähiluonto, joka Pihlajamäessä nivoutuu myös tiiviiksi osaksi rakennettua ympäristöä. Tutkimukseni päätelmä on, että koetussa ympäristössä luontoa, asumista ja kulttuuriympäristöä ei voikaan erottaa toisistaan, vaan ne ovat toisiinsa limittyneinä, kokonaisvaltaisena kokemuksena.

Avainsanat: lähiö, kulttuuriperintö, kaupunkitila, kulttuuriympäristö, kokemus

Sisällysluettelo

1 Johdanto 5

1.1 Tutkimuksen tausta ja keskeiset käsitteet 5

1.1.1 Humanistinen kaupunkitutkimus, paikan emotionaalisuus ja moniaistinen paikkasuhde 7

1.1.2 Lähiötutkimus 7

1.1.3 Kulttuuriympäristö, asuminen ja koti 9

1.1.4 Monimuotoinen ja -kulttuurinen naapurusto 10

1.2 Tutkimusaineisto ja -menetelmät 10

1.3 Tutkimuskysymykset & teemojen muodostuminen 12

2 Humanistinen kaupunkitutkimus 13

2.1 Lähiötutkimus ja kulttuurisuunnittelu 14

2.2 Kulttuuriympäristön tutkimus 15

2.3 Vuokra-asuminen Suomessa 16

2.4 Monikulttuurinen naapurusto 18

2.5 Paikan emotionaalisuus ja moniaistinen paikkasuhde 20

3 Suunniteltu ja kerrottu Pihlajamäki 22

3.1 Pihlajamäki kaupunkisuunnittelussa 22

3.2 Pihlajamäki asukkaiden kertomana 26

3.3 Pihlajamäki mediassa 28

4 Pihlajamäki asuinympäristönä vuonna 2013 30

4.1 Lähiluonto 33

4.2 Monimuotoinen ja -kulttuurinen naapurusto 34

4.3 Suunniteltu kaupunkitila asukkaiden kokemana 38

4.3.1 Kulkuyhteydet 39

4.4 Oma koti 40

4.5 Tuttuus & turvallisuus 41

5 Johtopäätökset ja pohdinta 43

Lähteet 47

1 Johdanto

1.1 Tutkimuksen tausta ja keskeiset käsitteet

Tutkin opinnäytetyössäni Helsingin Pihlajamäen vuokra-asukkaiden kokemuksia omasta asuinalueestaan vuonna 2013. Pihlajamäen lähiö oli ensimmäinen Suomessa suojeltu 1960-luvun lähiö. Tutkimukseni tavoite on ymmärtää, miten asukkaat kokevat suojellun lähiön ja lähiökotinsa sekä mikä haastateltaville oli alueella merkityksellistä haastatteluajankohtana.

Opinnäytetyöni asettuu kulttuuriperinnön tutkimuksen kontekstiin; tutkimukseni käsittelee Pihlajamäen asukkaiden kulttuuriperintöä. Kulttuuriperinnön tutkimuksessa merkittävää on kulttuuriperintöprosessi ja sen muodostuminen: kuka kulttuuriperintöä milloinkin määrittelee ja ketkä ovat siinä osallisina. Kulttuuriperinnöstä puhuttaessa puhutaan aina jonkun tai joidenkin kulttuuriperinnöstä, ja yhtä oleellista on, ketkä siinä eivät ole mukana. Kulttuuriperinnön tutkimuksessa on laajasti siirrytty instituutti- ja esinekeskeisyydestä ihmis- ja ilmiökeskeisyyteen. Kulttuuriperinnön nähdäänkin nykyään rakentuvan ensisijaisesti sosiaalisissa ja kulttuurisissa prosesseissa.

Vaikka tutkimukseni on rajattu vuokralla asuviin, ja luvussa kaksi myös luodaan katsaus vuokra-asumiseen Suomessa ja Helsingissä, tutkimuksen tavoite ei ole tutkia vuokra-asumista tai vertailla asunnon hallintasuhteen vaikutusta asumiskokemuksiin. Suomessa on vahva omistusasumisen eetos, jossa vuokralla asuminen nähdään jotenkin poikkeavana, olosuhteiden sanelemana pakkona. Toisinaan tämä myös heijastuu asumisen ja asumiskokemusten tutkimuksiin, joten haluan omalla tutkimuksellani antaa puheenvuoron nimenomaan vuokralla asuville.

Tutkimusprosessini on ollut ajallisesti pitkä. Aloitin opinnäytetyöni tekemisen alun perin kymmenen vuotta sitten. Tutkimus on myös rajautunut ajallisesti pitkän prosessin aikana useampaan otteeseen.

Alkujaan tarkoitukseni oli tutkia suojellussa lähiössä sijaitsevan rakennusperinnön merkityksiä alueen asukkaiden näkökulmasta haastattelemalla yleisesti Pihlajamäen asukkaita. Myöhemmin huomasin, että aiheesta oli jo tehty pro gradu Helsingin yliopiston valtiotieteellisen tiedekunnan sosiaalipolitiikan oppiaineeseen (Takala, 2012). Vaikka Maria Takalan tutkimuskysymys ja metodi oli lähes identtinen oman suunnitelmani kanssa, oli sekä haastattelun toteutuksessa että analysoinnissa mielestäni huomattavia eroja omaan

suunnitelmaani. Tarkensin kuitenkin omaa tutkimuskysymystäni, ja huomasin kaikkien siihen mennessä haastattelemieni pihlajamäkeläisten asuvan vuokra-asunnoissa.

Vuonna 2013 25,38 prosenttia Suomen väestöstä asui vuokra-asunnoissa ja omistusasunnoissa asui 74,62 prosenttia väestöstä. Helsingissä vuokra-asuminen on huomattavasti muuta maata yleisempää: vuonna 2013 vuokralla asui noin 47 prosenttia väestöstä. (SVT, viitattu 12.10.2021). Myös suojelluilla alueilla on vuokra-asuntoja, esimerkiksi Helsingin Käpylässä ja Pihlajamäessä jopa huomattava osuus alueen asuntokannasta (mm. Käpylässä Hekan ja Pihlajamäessä Saton asuntoja).

Myös ympäristöministeriössä oli havahduttu 2000-luvulla asumiskokemuksia koskevan tutkimuksen keskittymiseen omakoti- ja omistusasumiseen sekä siihen, että vuokra-asumisen tutkimus oli usein ongelmalähtöistä, ja ministeriö julkaisi 2010 tutkimuksen Vuokralais- ja vuokranantajakyselyn tuloksista Helsingissä. Tutkimuksen johdannossa todetaan, että vuokralla asuminen ei ole etenkään Helsingissä mikään marginaalinen ilmiö, eikä pientaloasuminen vallitseva asumismuoto. Tutkimuksen tavoite oli tutkia vuokra-asumista yhtenä asumisvaihtoehtona sekä vuokralaisten että vuokranantajien näkökulmista markkinavuokraisissa asunnoissa. (Juntto et al 2010, 7.) Tässä tutkimuksessa kaikki haastateltavat asuivat suurten vuokranantajien omistamissa asunnoissa, ja tutkimus keskittyi asumisen henkilökohtaisiin kokemuksiin tietyllä alueella.

Päätin siis rajata tutkimuskysymykseni vuokra-asukkaisiin, ja sain ajatukseen kannustusta Helsingin kaupunginmuseon tutkija Jari Harjulta, joka totesi haastattelussa vuonna 2013 vuokra-asumisen jääneen vähälle huomiolle myös kaupunginmuseon keruu- ja tutkimustoiminnassa. Lähiöihin kaupunginmuseo oli kuitenkin jo kääntänyt katseensa Myllypuron nykydokumentointihankkeen myötä vuonna 2005 (Harju 2013a).

Opinnäytetyöni jäi pitkälle tauolle vuonna 2014, ja palasin sen pariin syksyllä 2021. Ottaessani tutkimukseni uudelleen työn alle sain neuvoksi paitsi päivittää käsitteitäni tuoreempien tutkimusten valossa, myös kuunnella tekemiäni haastatteluja ja ajatella asia uudestaan niiden pohjalta. Tämän myötä tutkimukseni rajautui toisen kerran uudestaan: pääosaan nousivat haastattelujen analysoinnissa haastateltaville merkityksellisiksi nousseet teemat. Samalla tutkimukseni pääkäsite vaihtui asukaslähtöisestä rakennustutkimuksesta humanistiseen kaupunkitutkimukseen ja edelleen lähiötutkimukseen, emotionaaliseen paikkasuhteeseen ja monikulttuuriseen naapurustoon. Pihlajamäki on uusien rakennuslupien

ja kaavaehdotusten myötä myös uudestaan ajankohtainen: vuoden 2022 alussa suojellulle alueelle muun muassa suunnitellaan täydennysrakentamista.

Rakennukset, rakennettu ympäristö ja ihmisen jäljet ympäristössään ovat kiinnostaneet minua lapsesta saakka, ja asumisen sekä lähiympäristön tutkiminen asukkaan näkökulmasta on minulle luonnollinen jatke lapsuuden arkkitehtihaaveille sekä aikuisiän kansatieteen, sosiologian ja kulttuuriperinnön tutkimuksen opinnoille. Pihlajamäki valikoitui alueeksi ajankohtaisuutensa vuoksi; kun aloin suunnittelemaan opinnäytettäni 2010-luvun alussa, alue oli vastikään suojeltu eikä suojellun kerrostalolähiön asukkaiden kokemuksia ollut vielä tutkittu. Myös tuttavapiirin pitkään alueella asuneet ”pihlisläiset” vaikuttivat alueen valintaan vahvalla alueeseen sitoutuneella identiteetillään, vaikka tutkimuksen teon aikana kävi ilmi, että moni heistä asuikin naapurilähiö Pihlajistossa eivätkä he näin ollen ole mukana haastatteluissa.

1.1.1 Humanistinen kaupunkitutkimus, paikan emotionaalisuus ja moniaistinen paikkasuhde

Tutkimus sijoittuu humanistisen kaupunkitutkimuksen kentälle. Humanistinen kaupunkitutkimus on monialaista, yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen ja humanistisen maantieteen tutkimuksen kanssa aiheita jakava tutkimussuuntaus, jossa keskitytään nimenomaan kaupunkilaisen paikkasuhteeseen ja pyritään tavoittamaan kaupunkilaisten omia kokemuksia (Ainiala et al 2021).

Humanistisessa kaupunkitutkimuksessa keskeisiä käsitteitä ovat paikan emotionaalisuus sekä moniaistinen paikkasuhde. Paikan emotionaalisuus – tai emotionaalinen paikkasuhde – tuo tutkimuksen kentälle tunteet, sen, mitä tunteita jokin paikka kokijassa herättää. Moniaistinen paikkasuhde puolestaan huomioi eri aistien vaikutuksen paikan – esimerkiksi jonkin kaupunkitilan – kokemukseen. (mm. Ainiala et al 2021, Olsson et al 2021.)

1.1.2 Lähiötutkimus

Suomalaiselle lähiötutkimukselle on leimallista kaksi näkökulmaa. Ensimmäinen on julkisessa keskustelussa paljon tilaa saanut näkemys, jossa lähiö käsitetään usein ulkopuolisesta positiosta ongelmallisena paikkana, johon kasautuu esimerkiksi työttömyyttä, syrjäytyneisyyttä ja muita sosiaalisia ongelmia – ja josta on syytä olla huolissaan (mm. Junnilainen 2019). Lähiöasuminen on jopa nähty syrjäytymisenä tai syrjäyttämisenä

kaupungin reunalle (Roivainen 1999, 187). Sosiaalisten, terveydellisten ja taloudellisten ongelmien alueellinen keskittyminen on viime aikoina ollut esillä muun muassa THL:n tutkimuksessa *Alueellinen eriytyminen ja huono-osaisuus sosiaalityössä*, jossa tutkittiin sosiaalityön vaikuttavuutta osana ympäristöministeriön Lähiöohjelma 2020–2022-hanketta. THL;n tutkimuksen tuloksissa muun muassa todettiin, että ”Tiettyihin vuokrataloihin ja lähiöihin tunnistetaan kasautuvan vahvasti huono-osaisuuteen liittyvää problematiikkaa” (Karjalainen et al 2022, 7). Myös sana lähiö on latautunut, ja sillä viitataan etenkin arkikielessä usein juuri yllä kuvatun laisina nähtyihin, kerrostalovaltaisiin asuinalueisiin (esim. Stjernberg 2017, 14).

Toinen näkökulma on asukkaiden: 1990-luvun lopulta alkaen etenkin humanistinen ja sosiologinen tutkimus on nostanut lähiötutkimuksessa keskiöön asukkaat ja heidän kokemuksensa, jotka ovat usein vastakkaisia julkisen keskustelun ”ongelma-alueiden” piirteiden kanssa. Asukkaiden kokemuksia ja näkemyksiä tutkittaessa korostuvat lähiöt myönteisinä paikkoina ja asuinympäristöinä (mm. Roivainen 1999, Saarikangas 2011).

Suomalaisessa tutkimuksessa lähiön määritelmä on vaihdellut tutkimuksen kontekstista riippuen. Mats Stejrnberg on tutkinut Helsingin 1960- ja 1970-lukujen lähiöiden kehitystä sosioekonomisten ja demografisten tilastojen valossa. Hän on määritellyt lähiön aiempien suomalaisten lähiötutkimusten perusteella ”tietyn aikakauden asuinalueeksi, joka on yhtenäisen suunnitelman mukaan toteutettu ja alun perin rakennettu keskustan ulkopuolelle” (Stjernberg 2017, 17–15). Hänen lähiön määritelmässään alue koostuu suurelta osin elementtikerrostaloista ja tunnistettavasta rakennetusta ympäristöstä ja korttelirakenteesta. Alueella voi myös olla muun tyyppistäkin asuntokantaa kuin kerrostaloja.

Stjernbergin lähiön määritelmä kattaa, kuten hän itsekin tuo ilmi, pääasiassa 1960–1970-lukujen elementtitekniikalla rakennetut lähiöt, mutta sulkee ulkopuolelleen esimerkiksi Helsingissä tyypilliset 1950-luvulla rakennetut lähiöt. Vaikka Pihlajamäki oli ensimmäinen kokonaan elementtitekniikalla rakennettu lähiö, ja senkin puolesta se istuu Stjernbergin määritelmään, itse käsitän lähiön enemmän yllä olevan suoran sitaatin kaltaisena: Se sijaitsee (tai on rakennusajankohtana sijainnut) erillään muusta kaupungista, on usein kerrostalovaltainen ja lähiön alkuperäiset rakennukset on suunniteltu ja rakennettu usein hyvin lyhyen ajan sisällä. Käsitän lähiöiksi myös ajallisesti laajemman skaalan: lähiö voi olla yhtä lailla 1950-lukulainen, kuten Helsingin Maunula tai Roihuvuori, tai vuosituhannen

vaihteesta, kuten esimerkiksi Latokartano. Toisaalta myös esimerkiksi Ruoholahdelle ovat tunnusomaisia monet lähiön piirteet, vaikka se sijaitsee Helsingin kantakaupungin kainalossa.

1.1.3 Kulttuuriympäristö, asuminen ja koti

Käsitteenä kulttuuriympäristö on laaja: sillä tarkoitetaan kaikkea luonnon ja ihmisen yhteisvaikutuksesta muovautunutta ympäristöä. Kulttuuriympäristö voi olla niin esihistoriallista, historiallista kuin modernia tai vastikään muotoutunutta ympäristöä; muinaismuistoja, keskiaikaisia jälkiä ja jäänteitä maastossa, maaseudun ja kaupungin ympäristöjä, peltoja, metsiä ja puistoja, teollisuusalueita – kaikenlaisia maisemia ja ympäristöjä, joissa näkyy ihmisen vaikutus eri aikoina. Suppeammassa määritelmässä kulttuuriympäristö on ympäristö, johon liittyy erityisiä, määriteltyjä arvoja (Uusi-Seppä 2012, 95). Rakennetulla kulttuuriympäristöllä puolestaan tarkoitetaan nimenomaan rakenteista muodostuvaa ympäristöä, johon kuuluu niin itse rakennukset ulkotiloineen kuin esimerkiksi infrastruktuuri. (mm. Uusi-Seppä 2012, 8).

Suomalaisen humanistisen tutkimuksen kentällä asumisen tutkimus liittyi pitkään enimmäkseen kansatieteelliseen rakennustutkimukseen, jossa keskityttiin rakennusteknisiin ja -taiteellisiin yksityiskohtiin sekä talonpoikaisten rakennusten ja pihapiirien käyttöön. Maaseudun tyhjenemisen, 1950- ja 1960-lukujen suuren kaupunkeihin kohdistuneen muuttoaallon myötä kansatieteilijät kiinnostuivat myös kaupunkimaisesta asumisesta, mutta asukkaan näkökulma kotiinsa nousi mukaan laajemmin humanistiseen tutkimukseen vasta neljäkymmentä vuotta myöhemmin, ja asumisen kokemuksellinen ja emotionaalinen näkökulma varsinaisesti vasta vuosituhannen vaihteen jälkeen (mm. Tuomi-Nikula 2007, 11 & Ainiala et al 2021, 9). Humanistisen kentän lisäksi asumista on tutkittu niin arkkitehtuurin kuin yhteiskuntatieteellisten tieteiden, etenkin sosiologian, aloilla.

Myös kodin käsite on moninainen. Koti voidaan ymmärtää sekä fyysisenä asuinpaikkana, mutta myös ”mielen maisemana, idealistisena ja kuviteltuna paikkana” (Tuomi-Nikula et al 2004, 10). Talosta tai asunnosta voi ajan kanssa muodostua koti siellä asuvalle. Arkkitehdin näkökulmasta kodin fenomenologiaa tutkinut Juhani Pallasmaa muotoilee asian seuraavasti: ”Asunto tai talo on kodin säiliö tai kuori.” (Pallasmaa 1994). Tilasta muodostuu koti hiljalleen siinä tapahtuvan toiminnan ja asukkaan kokemusten kautta. Koti muodostuu muistoista, tunteista, tavoista ja tuttuudesta. (Tuomi-Nikula et al 2004, Karhunen 2007.)

Jari Järvenpää Helenius määrittelee ikäihmisten kodin kokemuksia käsittelevässä opinnäytetyössään kotia ihmisen ja hänen elinympäristönsä välisen suhteen kautta, jolloin kotia voidaan tarkastella niin emotionaalisen kodin kuin konkreettisen tilan tasolla, joita määrittävät myös kodin fyysinen, sosiaalinen ja henkilökohtainen taso (Järvenpää Helenius 2020, 12).

1.1.4 Monimuotoinen ja -kulttuurinen naapurusto

Suomen ulkomaalaistaustainen väestö on keskittynyt pääkaupunkiseudulle, ja pääkaupunkiseudulla usein tietyille asuinalueille. Esimerkiksi vuonna 2012 Helsingin lähiöiden asukkaista oli keskimäärin 14,1 prosenttia vieraskielisiä (Stjernberg 2017, 56) ja sittemmin osuus on noussut entisestään. Monikielinen ja -kulttuurinen väestö ei ole Helsingissä uusi ilmiö, mutta maahanmuutto on vilkastunut huomattavasti 1990-luvulta alkaen.

Koronapandemia on tuonut kansainväliseen muuttoliikkeeseen hetkellisen notkahduksen, mutta sen ennustetaan jatkuvan vilkkaana pandemian jälkeen, joten myös Helsingin naapurustojen voi perustellusti uumoilla muuttuvan entistä monikulttuurisemmiksi.

Monikielisyys ei ole monikulttuurisuuden ainoa, eikä usein edes merkittävin, ilmentymä. Eri taustoista tulevat ihmiset tuovat tullessaan aina oman kulttuurinsa: tapansa, käsityksensä, uskontonsa, arvonsa ja ”käsityksensä siitä, mitä on hyvä elämä” (Saukkonen 2020, 35). Monikulttuurisuus on nähtävissä esimerkiksi yhteiskunnan eri kielistä ja uskonnoista johtuvana ”väestöllisenä tosiasiana” (Saukkonen 2020, 35), ja useimmat yhteiskunnat ovat siten monikulttuurisia.

Monissa Helsingin lähiöissä monikulttuurisuus on arkista, vaikka ei aina ongelmatonta. Osalle niin sanotusta kantaväestöstä muutos on helpompi hyväksyä, osalle hankalampi. Monikulttuurisuus ei kuitenkaan ole monimuotoisen naapuruston ainoa määrittävä tekijä. Monimuotoisen naapuruston voi nähdä muodostuvan paitsi monikulttuurisesta, myös muutoin moninaisesta väestöstä. Samalle alueelle mahtuu ihmisiä niin eri etnisistä taustoista kuin esimerkiksi eri koulutus- ja tuloluokista sekä lukuisia erilaisia elintapoja.

1.2 Tutkimusaineisto ja -menetelmät

Tutkimuksen pääaineistona on vuonna 2013 tekemäni kolmen pihlajamäkeläisen teemahaastattelut ja tutkimusmenetelmänä haastattelujen analysointi teemoittelemalla.

Humanistinen kaupunkitutkimus lähtee liikkeelle nimenomaan ajatuksesta antaa kaupunkilaisille ääni oman kotinsa ja lähiympäristönsä kuvaamisessa. Tämä ajatus oli myös tutkimuksessa aiemmin pääkäsitteenä olleen asukaslähtöisen talotutkimuksen taustalla: Asukkaiden henkilökohtaista suhdetta kotiinsa ja lähiympäristöönsä voi tutkia vain kysymällä sitä heiltä itseltään (Tuomi-Nikula, 2007). Haastatteluaineistoja analysoidessani olen pyrkinyt fenomenologian tradition hengessä tavoittamaan asukkaan omaa asumisen kokemusta.

Teemoittelu on menetelmänä yksi sisällönanalyysin muoto ja lähellä laadullista sisällönanalyysia (Vuori, viitattu 13.10.2021). Tutkimus on luonteeltaan laadullista tutkimusta, jossa aineistot ja niiden analysointi ovat usein avainasemassa.

Tutkimusmenetelmänä teemoittelu ei ole sama kuin teemahaastattelu, eivätkä ne ole toisiinsa sidoksissa. Teemahaastattelu on laadulliselle tutkimukselle tyypillinen aineistonkeruun tapa, jolla pyritään saamaan tietoa rajatusta aiheesta haastattelemalla. Haastattelu ei ole neutraali, tutkijasta ja hänen ennakko-oletuksistaan irrallinen aineistonkeruumenetelmä: Haastattelurunko ja itse haastattelutilanne, samoin kuin aineiston jäsentely ja analyysi, sisältävät väistämättä tutkijan tekemiä valintoja ja tulkintoja (Ruusuvuori et al 2010, 20). Analyysimenetelmänä teemoittelu perustuu itse haastatteluaineistoon, ei sen taustalla olevaan kysymysrunkoon. Menetelmänä teemoittelussa pyritään tunnistamaan tutkimuksen kannalta olennaiset teemat ja asiakokonaisuudet aineistosta eli tässä tapauksessa haastatteluista. Tutkimuksen lopulliset teemat eli aiheet muodostuvat tällöin vasta aineiston analyysivaiheessa. Parhaimmillaan aineiston analyysivaiheessa tutkija pystyy irrottautumaan aineistoon kohdistuvista ennakko-odotuksistaan niin, että esimerkiksi haastatteluaineistoa kuunneltaessa sieltä nousevat teemat pääsevät tutkimuksen aiheiksi tutkijan ennakkojäsennyksen sijaan. (Juhila, viitattu 13.10.2021).

Haastatteluaineiston käsittelyyn liittyy myös tutkimuseettisiä kysymyksiä, kuten haastateltavien yksityisyyden suojaaminen. Kaikki haastateltavat antoivat haastatteluaineiston käyttöluvassa luvan julkaista oma nimensä. Tästä huolimatta olen katsonut aiheelliseksi suojata heidän henkilöllisyytensä, sillä kotia ja lähiympäristöä käsittelevä haastatteluaineisto liikkuu yksityisen elämän piirissä. Olen suojannut kaikki yksityishenkilöinä haastatellut ja muut haastatteluaineistossa käsitellyt henkilöt nimimerkeillä, ja lisäksi olen jättänyt aineiston käsittelystä pois esimerkiksi suorat viittaukset tarkempiin kotiosoitteisiin. Poikkeuksen tästä periaatteesta tekee tutkimuksessa käyttämäni asiantuntijahaastattelu.

Tutkimuksen kohteena olevan alueen taustoihin olen perehtynyt paitsi tutkimuskirjallisuuden kautta ja alueella liikkumalla, myös Pihlajamäestä muissa yhteyksissä tuotetun materiaalin avulla: Helsingin kaupungin Lähiöprojekti yhteistyötahoineen on tuottanut Pihlajamäkeen arkkitehtuuripolun, Sarjakuvakeskuksen Tarinoita Pihlajamäestä -yhteistyö- ja pilottihankkeessa pihlajamäkeläiset taas piirsivät sarjakuvia, joita on julkaistu muun muassa Sarjakuvakeskuksen blogissa. Helsingin kaupunginmuseo on puolestaan julkaissut Pihlajamäen asukkaiden asumiskokemuksista kirjan *Näköalapaikka – Kertomuksia Pihlajamäestä*. Tutkimuksen alkuvaiheessa haastattelin myös kahta Helsingin eri asuinalueisiin ja niiden tutkimukseen perehtynyttä tutkijaa.

1.3 Tutkimuskysymykset & teemojen muodostuminen

Tutkimuksen pääkysymys on, miten vuokra-asukkaat kokivat lähiössä olevan kotinsa ja kotilähiönsä vuonna 2013 Pihlajamäessä. Analysoin aineistoa sitä teemoittelemalla ja käsittelen sitä tässä tutkimuksessa analyysivaiheessa muodostuneina teemoina. Toisin sanoen tutkimuksessa tutkitaan sitä, mikä haastattelujen analysointivaiheessa nousi merkitykselliseksi haastateltaville.

Aineistoa analysoidessani listasin kustakin haastattelusta haastateltavalle merkityksellisiksi nousevia teemoja, jotka he esimerkiksi nostivat puhuessa itse tärkeiksi tai he palasivat asiaan useaan otteeseen haastattelun kuluessa. Listat yhdistämällä oli mahdollista löytää kaikille haastateltaville yhteisiä, merkityksellisiä aiheita.

Haastatteluja analysoidessani haastateltaville merkityksellisiksi teemoiksi nousivat lähiluonto, monimuotoinen ja -kulttuurinen naapurusto, koettu kaupunkitila ja liikenneyhteydet, oma koti sekä tuttuus ja turvallisuus. Nämä ovat myös tutkimukseni tarkemmat teemat eli aiheet, ja ne muodostavat kokonaisuudessaan luvun neljä.

2 Humanistinen kaupunkitutkimus

Tutkielmani liittyy humanistisen kaupunkitutkimuksen kenttään. Monialaisessa, kulttuuriperinnön, yhteiskuntatieteellisen sekä humanistinen maantieteen tutkimuksen kanssa aiheita jakavassa humanistisessa kaupunkitutkimuksessa keskiössä ovat nimenomaan ihmiset, kaupunkilaiset, ja heidän ympäristösuhteensa. Tavoitteena on tavoittaa ja tuoda esiin kaupunkilaisten omia, erilaisia kokemuksia. (Ainiala et al 2021, 11–12.)

Alun perin gradua aloittaessani vuonna 2013 taustalla vaikutti vahvasti Outi Tuomi-Nikulan ja Eeva Karhusen käsite asukaslähtöinen talotutkimus, jonka muokkasin omassa tutkimuksessani edelleen muotoon asukaslähtöinen rakennustutkimus. Asukaslähtöinen talotutkimus oli vahvasti keskittynyt omakotitaloasumiseen, kun oma tutkimukseni käsitteli nimenomaan kerrostaloasumista. Asukaslähtöisen talotutkimuksen keskeinen teema on sama kuin humanistisen kaupunkitutkimuksen: antaa ääni talon asukkaille ja heidän kokemuksilleen. (mm. Tuomi-Nikula 2007, 14–16.)

Humanistinen kaupunkitutkimus tuo kaupunkitutkimuksen ja -suunnittelun kentälle kaupunkilaisen. Kaupunki koetaan aisteilla ja se herättää tunteita. Kaupunki on paitsi rakennettu, fyysinen kokonaisuus ja hallintomalli, myös yhteisö ja osa kaupunkilaisen identiteettiä. Kaupunki luo kaupunkilaisia ja kaupunkilaiset kaupunkia. Humanistinen kaupunkitutkimus -teoksen johdantoluvussa humanistisen kaupunkitutkimuksen merkitykseksi nostetaan myös kaupunkien rakentuminen ”historiallisissa prosesseissa, jotka ovat läsnä kaikkien kaupunkilaisten nykyhetken arjessa” (Ainiala et al 2021, 13); tutkimuksen keskiöön nostetaan kokemukset, paikkaan ja tilaan liittyvät toiminnot merkityksineen sekä kokemusten taustalla vaikuttava kaupunkien kerroksellisuus (Ainiala et al 2021, 14).

Humanistisen kaupunkitutkimuksen toinen tärkeä tehtävä on ”selvittää yksilöllisten kokemusten taustalla olevia kielellisiä, sosiaalisia ja kokemuksellisia merkitysjärjestelmiä ja mekanismeja, jotka vaikuttavat tapaamme toimia kaupunkitilassa” (Ainiala et al 2021, 15). Tutkimussuuntaus pyrkii huomioimaan myös kaupungin eri käyttäjäryhmien erilaiset näkökulmat ja yksittäisen kokijan henkilökohtaisen position: henkilöhistorian, aikaisemmat kokemukset, iän, sukupuolen, etnisyyden, sosiaalisen aseman ja niin edelleen. Erilaiset positiot tuottavat erilaisia kaupunkikokemuksia, ja nämä kokemukset heijastuvat kokijan henkilökohtaiseen asuinympäristösuhteeseen vuorovaikutuksessa toimijuuden, sitä muokkaavien rakenteiden ja kokemusyhteisöjen kanssa. (Ainiala et al 2021, 14–15.)

Humanistinen kaupunkitutkimus siis kattaa käsitteenä laajan, monitieteellisen alan niin kulttuurintutkimuksen, yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen kuin humanistisen maantieteenkin kentältä. Ajattelen humanistista kaupunkitutkimusta tietynlaisena kattokäsitteenä, joka kokoaa ihmisen – kaupunkilaisen – paikkasuhdetta, osallisuutta, kokemuksia ja identiteettiä kaupungin kontekstissa koskevan tutkimuksen.

2.1 Lähiötutkimus ja kulttuurisuunnittelu

Lähiöt ovat olennainen osa suomalaisia kaupunkeja, ja niissä asuu huomattava osa kaupunkilaisista etenkin isoimmissa kaupungeissa. Lähiöitä tutkittaessa lähiötutkimus huomioi lähiöiden erityispiirteet verrattuna yleisemmällä tasolla liikkuvaan kaupunkitutkimukseen. Myös kaupunkitutkimuksen teemat ovat rajattavissa lähiöt huomioiviksi.

Kuten johdannossa totesin, suomalaiselle lähiötutkimukselle oli pitkään leimallista alueiden näkeminen ongelmallisina, ja asukkaiden käsittäminen kärjistetyimmillään passiivisina toimijoina, jotka ovat oman tahtonsa vastaisesti ajautuneet asumaan lähiöön. Lähiöasukkailta kysyttäessä ja heidän omia kokemuksiaan tutkittaessa heidän omat kokemuksensa ovat osoittautuneet pitkälti päinvastaisiksi: He arvostavat omaa aluettaan ja monet haluavat asua nimenomaan siellä. Alueilla on usein paljon aktiivista toimintaa ja toimijoita, ja se on myös tärkeä sosiaalinen ympäristö. Lähiöihin liittyy myös muita asukkaille tärkeitä arvoja, kuten ympäröivä luonto.

Sosiologi Lotta Junnila käyttää käsitettä lähiökylä kuvaamaan tätä kaksijakoisuutta: Junnilaisen käsitteessä sana lähiö heijastelee yleistä käsitystä osasta lähiöitä huono-osaisuuden keskittyminä, ja sana kylä puolestaan asukkaiden paikkaan liittämää yhteisöllisyyttä (Junnila 2019, 13–15).

Suomalaisen humanistis-yhteiskuntatieteellisen lähiötutkimuksen kentällä sosiologisen, etnografisia menetelmiä käyttävän tutkimuksen ohella toinen nouseva trendi on kulttuurisuunnittelu. Kulttuurisuunnittelu (*cultural planning*) ja siihen kytkeytyvä kulttuurikartoitus (*cultural mapping*) ovat levinneet suomalaiseen tutkimukseen kansainväliseltä kentältä, erityisesti australialais-yhdysvaltaisen ja ruotsalaisen tutkimuksen piiristä. Kulttuurisuunnittelun perusajatus on sama kuin humanistisen kaupunkitutkimuksen laajemmin: ottaa asukkaat mukaan ja antaa heille ääni oman alueensa tutkimuksessa. Kulttuurisuunnittelu on kehitetty nimenomaan kaupunkisuunnittelun täydentäväksi,

vaihtoehtoiseksi toimintamalliksi, jossa asukkaiden osallistuminen on viety vielä askelta pidemmälle. Se on paikkasidonnaisena ja asukaslähtöisenä mallina perinteisen, usein byrokraattisen, ylhäältä alaspäin suuntautuvan kaupunkisuunnittelun mallin vastakohta. Toimintamallissa kulttuuri määritellään paikka- ja yhteisölähtöisesti, siinä missä kaupungin kontekstissa kulttuuri on aiemmin määritelty joko instituuttilähtöisesti tai niin sanottujen luovien alojen kautta. Tavoitteena on ottaa huomioon paikan kaikki, usein moninaiset, kulttuurit ja elämäntavat. Kulttuurisuunnittelussa pyrkimyksenä on kerätä tietoa alueesta ja alueen kulttuurisista resursseista mahdollisimman laajasti yhteistyössä asukkaiden kanssa kulttuurikartoituksen keinoin. Prosessissa rakennetaan edelleen toimenpideohjelma alueen tulevaa kehittämistä varten. Mallin vaarana on, että paikan kulttuurin määrittelyssä esimerkiksi hätiköidään tai päädytään toistamaan stereotyyppisiä käsityksiä. Kulttuurisuunnittelussa on mukana myös poliittisen päätöksenteon ja hallinnon ulottuvuus, sillä toimenpideohjelman jalkauttaminen vaatii luonnollisesti poliittisten päättäjien ja hallinnon sitoutumista siihen. (Häyrynen 2014, 2017.)

Kulttuurisuunnittelua on käytetty Suomessa vielä hyvin satunnaisesti, vaikka toimintamallin piirteitä on havaittavissa yksittäisissä aluesuunnittelu- tai kulttuurin ja hyvinvoinnin yhdistävissä ohjelmissa. Suomalaisista lähiöistä kulttuurisuunnittelua on käytetty esimerkiksi Turun yliopiston Lähiön henki -hankkeessa Porissa. Pitkäaikaisesta, jatkuvasta kulttuurisuunnitteluprosessista ei ole vielä kokemusta suomalaisessa kontekstissa. (Häyrynen 2017, 13.)

Kulttuurisuunnittelun arvon lähiötutkimukselle voi nähdä olevan nimenomaan asukkaiden osallisuuden vahvistamisessa sekä moniäänisyyden ja moninaisten, paikallisten kulttuuristen resurssien tunnistamisessa, ja näiden mukaan saamisessa myös suunnittelun tasolle.

2.2 Kulttuuriympäristön tutkimus

Kulttuuriympäristöllä tarkoitetaan laajasti kaikkea ympäristöä, jossa näkyy ihmisen ja luonnon vuorovaikutus eri aikoina. Suppeammassa määritelmässä kulttuuriympäristöllä tarkoitetaan ympäristöä, jolle on annettu erityinen arvo. Rakennettu kulttuuriympäristö puolestaan kattaa käsitteenä nimenomaisesti ympäristön, jossa on rakennuksia tai rakennelmia, kuten infrastruktuuria. (mm. Uusi-Seppä 2012, 8, 95.)

Lähiöiden voidaan ajatella olevan sekä kulttuuriympäristöjä että rakennettuja kulttuuriympäristöjä; usein niihin liittyy rakennetun ympäristön lisäksi luonnontilaisempi

ympäristö, joka on asukkaille merkityksellinen. Pihlajamäen lähiö kuuluu myös suppeamman kulttuuriympäristön määritelmään: sen arvo on määritelty ja julkisesti tunnustettu muun muassa suojelupäätöksellä.

Kulttuuriympäristöjen tutkimus on Suomessa perinteisesti ollut historiallisten tai esihistoriallisten paikkojen tutkimusta tai esimerkiksi vanhan maaseutuyhteiskunnan muokkaamien ympäristöjen, kuten perinnebiotooppien, tutkimusta. 2000-luvulle tultaessa kulttuuriympäristöjen tutkimuksen piiriin on nostettu enenevissä määrin ajallisesti uudempia ja moderneiksi koettuja ympäristöjä, kuten lähiöitä ja teollisuusalueita, ja myös kulttuuriympäristön käsite on laajentunut tämän myötä. (mm. Uusi-Seppä 2012.)

2.3 Vuokra-asuminen Suomessa

Ennen toista maailmansotaa Suomen kaupunkien väestöstä asui vuokralla 70–80 prosenttia. Sodan jälkeen omistusasuminen yleistyi nopeasti, ja kehitys jatkui aina 1990-luvun lamaan saakka, jonka jälkeen vuokra-asuntojen määrä lisääntyi aina vuoteen 2005 saakka (Juntto 2010b, 37). Omistusasumiseen kannustettiin sotien jälkeen paitsi asuntosäästämisellä, myös muun muassa aravalaina-järjestelmällä, joka oli alussa tarkoitettu nimenomaan omistusasunnon hankintaan (mm. Juntto 2010b, 22). Myös Pihlajamäen asunnot rahoitettiin pitkälti aravalainoilla, ja asuntokannasta puolet oli vuokra- ja puolet omistusasuntoja (Saarikangas 2011, 15).

Anneli Juntto käyttää asumispolun käsitettä yksittäisen asukkaan tai perheen asumishistorian kuvaamisessa. Asumispolussa ajatuksena on, että aiemmat tapahtumat vaikuttavat myöhempiin tapahtumiin eli polun suuntaan. Asumispolun käsitteeseen ei liity ajatusta asumisesta nousujohteisena tapahtumaketjuna, joka päättyy arvostetulle asuinalueelle, vaan sitä kuvaa puolestaan asumisura, jonka ”ideaalimallin mukaan asumisuralla edetään vaatimattomasta vuokra-asumisesta velattomaan omakotitaloon arvostetulla alueella” (Juntto 2010b, 21). Asumisuran ajatus on Suomessa vahva; vuokra-asuminen nähdään opiskelijoiden ja vähävaraisten vaihtoehtona, ja myös asunto- ja veropolitiikka on kannustanut omistusasumiseen (mm. Juntto 2010b, 23). Myös suomalainen asunto-osakeyhtiömuoto on osaltaan vaikuttanut asuntojen omistussuhteiden muuttumiseen; samaa asuntoa voidaan käyttää sekä omistus- että vuokra-asuntona (Juntto 2010b, 37).

Helsingissä vuokra-asuminen on huomattavasti koko maan keskiarvoa yleisempää: Vuonna 2013 koko maassa vuokralla asui 25,38 prosenttia väestöstä ja Helsingissä 46,99 prosenttia.

Vuokra-asuminen on yleisintä pienissä asunnoissa. Vuonna 2013 Helsingin yksiöissä asuvista 73,09 prosenttia asui vuokralla, kahden huoneen asunnoissa asuvista 58,60 prosenttia ja kolmen huoneen asuntojen hallintasuhteista vuokrasuhteita oli 44,30 prosenttia. Yhden huoneen tasolla hallintasuhteissa ei ole kovin suurta eroa Helsingin ja koko maan välillä: koko maassa yhden huoneen asunnoissa asuvista 69,10 prosenttia oli vuokrasuhteessa. Kaksiossa ero oli jo suurempi, lähes kymmenen prosenttia, ja kolmioissa vielä huomattavampi: koko maassa kolmioissa asuvista vuokrasuhteessa oli 27,91 prosenttia eli 16,39 prosenttia vähemmän kuin Helsingissä. Neljän huoneen ja isommissa asunnoista vuokrasuhteessa asui Helsingissä 24,88 ja koko maassa 6,54 prosenttia. Toisin sanoen huomattava ero asuntojen hallintasuhteissa Helsingin ja muun maan välillä tulee pääasiassa isommista asunnoista, ei niinkään yksiöistä. (SVT, viitattu 12.10.2021.)

Vuokra-asuminen on sittemmin Helsingissä yleistynyt entisestään: vuonna 2019 vuokralla asui pääkaupungissa 48,04 prosenttia väestöstä (SVT, viitattu 12.10.2021).

Asuntokunnat ja asuntoväestö muuttujina Alue, Talotyyppi, Huoneiden lkm keittiö pl., Vuosi, Tiedot ja Hallintaperuste					
				Asuntoväestön lukumäärä	
				Kaikki omistusasunnot	Kaikki vuokra-asunnot
KOKO MAA	Kaikki talotyypit	Yhteensä	2013	74,62	25,38
			2019	72,08	27,92
		1 huone	2013	30,90	69,10
			2019	25,50	74,50
		2 huonetta	2013	50,63	49,37
			2019	46,43	53,57
		3 huonetta	2013	72,09	27,91
			2019	69,92	30,08
		4+ huonetta	2013	93,46	6,54
			2019	93,14	6,86
		tuntematon	2013	72,62	27,38
			2019	48,25	51,75
Helsinki	Kaikki talotyypit	Yhteensä	2013	53,01	46,99
			2019	51,96	48,04
		1 huone	2013	26,91	73,09
			2019	23,77	76,23
		2 huonetta	2013	41,40	58,60
			2019	39,32	60,68
		3 huonetta	2013	55,70	44,30
			2019	55,09	44,91
		4+ huonetta	2013	75,12	24,88
			2019	75,69	24,31
		tuntematon	2013	37,43	62,57
			2019	25,58	74,42

Kuva 1. Kaavio asuntojen hallintasuhteista prosentteina koko maan tasolla ja Helsingissä vuonna 2013. Tilaston nimi: ”Asuntokunnat ja asuntoväestö muuttujina Alue, Talotyyppi, Huoneiden lkm keittiö pl., Vuosi, Tiedot ja Hallintaperuste” (SVT, viitattu 12.10.2021).

Etenkin pääkaupunkiseudulla monilla alueilla sekä asuntojen myyntihintojen että asuntojen vuokrien karkaaminen tavallisen palkansaajan ulottumattomiin monipuolistaa kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen kysyntää ja kysyjiä entisestään ja sitä kautta mahdollisesti

nostaa vuokra-asumisen arvostusta. Esimerkiksi Helsingin kaupungin asuntoihin oli vuoden 2012 lopussa jonossa 25 000 hakijaa, ja asuntoja vapautui vuosittain noin 3000 (Helsingin kaupungin asunnot Oy 2013, 14). Toisaalta asumisen uusi eriytyminen saattaa johtaa ”säädynmukaisen” asumisen palaamiseen, jolloin asumisen sosiaalinen hierarkia ja eriarvoisuus korostuu entisestään (Juntto 2010b, 30). 2020-luvun alussa on käyty vilkasta keskustelua, tarvitseeko kaikilla palkansaajilla edes olla mahdollisuutta omistusasuntoon pääkaupunkiseudulla (mm. Paananen 2021). Toisaalta myös pääkaupunkiseudun ja etenkin Helsingin vuokrataso on huomattavan korkea; asumiskustannukset vievät huomattavan osan monen palkansaajan tuloista asumismuodosta riippumatta. (mm. Paananen 2021.)

Asuinpinta-alat ovat nousseet Suomessa vuosikymmenestä toiseen, mutta kerrostaloasuntojen ja vuokra-asuntojen pinta-alat eivät ole kasvaneet enää sitten 1980-luvun. Tulojen ohella asuinpinta-alaan vaikuttaa myös elämänvaihe. (Juntto 2010b, 30–31.)

2.4 Monikulttuurinen naapurusto

Monikulttuurisuudella tarkoitetaan paitsi eri kieliryhmiä, myös muun muassa eri uskontojen, tapojen, arvojen ja traditioiden muodostamaa kulttuurista kokonaisuutta. Monesti osa näistä monikulttuurisuuden ilmentymistä rajoittuu perhepiiriin, mutta yhtä kaikki ne ovat osa monikulttuurista naapurustoa. (mm. Saukkonen 2020, 35.)

Suomessa ulkomaalaistaustainen väestö on keskittynyt pääkaupunkiseudulle. Pelkästään Helsingissä asui vuonna 2020 26 prosenttia Suomen ulkomaalaistaustaisesta väestöstä, ja Helsingin väestöstä heitä oli 16 prosenttia (Saukkonen 2020,17–18). Ulkomaalaistaustaiset ovat jakaantuneet Helsingissä epätasaisesti eri kaupunginosiin, ja usein nimenomaan kerrostalolähiöissä naapurusto on huomattavan monikulttuurista joihinkin muihin alueisiin verrattuna. Kansainvälisen muuttoliikkeen ennustetaan jatkuvan vilkkaana, joten monikulttuuriset naapurustot ovat myös Helsingissä jäädäkseen.

Usein juuri lähiöissä eletäänkin Suomen mittakaavassa ”aidointa” monikulttuurista arkea. Esimerkiksi Kontulaa tutkiva antropologi Pekka Tuominen toteaa Helsingin Sanomien haastattelussa, että monikulttuurisuus on alueella arkista – kantaväestö ja maahanmuuttajat kohtaavat arjessaan huomattavasti enemmän kuin esimerkiksi suvaitsevaisena alueena ajatellussa Kalliossa (Parikka, 2021).

Monikulttuurisuus ja suvaitsevaisuus eivät ole mikään staattinen tila, vaan ne elävät jatkuvasti paitsi muuttoliikkeen myötä, myös paikallisissa dialogeissa, joissa määritellään muun muassa

suvaitsevaisemisen, sietämisen ja normaalin rajoja ja vuorovaikutuksen sääntöjä. Toisille naapuruston muutoksen hyväksyminen on helpompaa ja toisille vaikeampaa (Saukkonen 2020, 19).

Sosiologi Lotta Junnilainen on tutkinut väitöskirjassaan kahden 1960-lukulaisten lähiön sosiaalista elämää (Junnilainen 2019). Hän määrittelee etnografisessa tutkimuksessaan tutkimuskohteina olleiden lähiöiden asukkaiden tekemiä erontekoja siitä, ketkä alueen asukkaista kuuluvat joukkoon ja ketkä eivät. Junnilaisen tutkimissa kahdessa ”lähiökylässä” kylä on alkanut merkitä ””suomalaisten” paikkaa, jota rakennetaan suhteessa toisiin, joiden ei nähdä kuuluvan joukkoon” (Junnila 2019, 17–18). Eronteot olivat yksi peruste samankaltaisuudelle, mutta samaan aikaan ne osoittautuivat luonteeltaan häilyviksi ja tilannesidonnaisiksi. Yksilötasolla eroteot eivät kuitenkaan määritelleet ihmisten toimintaa (Junnila 2019, 164), vaan myös eri etnisistä taustoista olleiden ihmisten kanssa oli arkista kanssakäymistä.

Helsingin ulkomaalaistaustaisista suuri osa on syntynyt muualla kuin Suomessa, ja kotoutumisprosessilla sekä eri etnisillä yhteisöillä on merkittävä rooli monikulttuurisissa naapurustoissa myös toisen sukupolven maahanmuuttajilla. Ulkomaalaistaustaisen väestön kotoutuminen tapahtuu ennen kaikkea paikallisesti, ja sen toteutumiseen vaikuttaa koko yhteiskunta vastavuoroisessa prosessissa. Kotoutumisella tarkoitetaan paitsi oman paikkansa löytämistä uudessa maassa ja paikkakunnalla, myös osallisuuden kokemusta, yhdenvertaisuuden toteutumista ja yhteenkuuluvuuden tunnetta. (Saukkonen 2020, 9.) Tässä prosessissa myös naapurustolla on merkittävä rooli.

Vahtikari et al muistuttavat kirjoittamassaan artikkelissa *Kaupunki, kulttuuriperintö ja osallisuus*, että oleellista kulttuuriperinnön määrittelyssä on huomioida se, ketkä milloinkin ovat osallisia ja kuuluvat kulttuuriperinnön kertomukseen. Yhtä tärkeää on myös se, ketkä siihen eivät kuulu. Tietyn alueen tai naapuruston asukkaiden kokemuksia tutkittaessa tätä määrittelyä tekee niin haastateltavat kuin tutkijakin, ja erilaiset positiot väistämättä vaikuttavat näkökulmaan.

Etenkin perinteisen, instituuttilähtöisen kulttuuriperinnön määrittelyn ja tallentamisen näkökulmasta erilaisten positioiden saaminen mukaan on toisinaan ongelmallista. Helsingin kaupunginmuseon tutkija Jari Harju kirjoittaa kaupunginmuseon Myllypuron nykydokumentointiprojektin pyrkineen saamaan mukaan myös maahanmuuttajataustaisia informantteja. Se ei kuitenkaan käytännössä onnistunut. Samoin vähävaraisempien ihmisten

tavoittaminen oli hankalaa. Taustalla vaikuttivat Harjun analyysin mukaan muun muassa tutkijoiden oma, akateeminen positio ja museoinstituutin vieraus etenkin maahanmuuttajataustaisille myllypurolaisille sekä eri etnisten yhteisöjen omat säännöt. (Harju 2013b, 230.)

2.5 Paikan emotionaalisuus ja moniaistinen paikkasuhde

Paikan emotionaalisuus tai emotionaalinen paikkasuhde on noussut humanistiselle kaupunkitutkimukselle keskeiseksi käsitteeksi osittain humanistisen maantieteen puolelta. Käsite tuo kaupunkitutkimuksen kentälle tunnekokemukset: mitä tunteita paikka herättää. Toisin sanoen käsitteelle on keskeistä tunteiden merkitys paikkakokemukselle – näkökulman mukaan emotionaaliset ja arkiset tunnekokemukset ovat oleellisessa asemassa kaupungin kokemisessa (mm. Ainiala et al 2021, Jäntti 2021).

Paikan emotionaalisuuden rinnalla humanistisessa kaupunkitutkimuksessa kulkee käsite paikasta moniaistisena kokemuksena; miltä paikka tuntuu aisteilla koettuna ja siinä kehollisesti liikuttaessa. Ihmisen paikkakokemukselle ja suhteelle lähiympäristöön on merkityksellistä, miltä se tuntuu, tuoksuu, maistuu, kuulostaa. *Humanistinen kaupunkitutkimus* -teoksen *Kaupungin tuntu* -artikkelissa kirjoittajat muistuttavat, että ”aistittu kaupunki on yksi tapa, jolla kaupunkilaiset rakentavat kuulumistaan arjen ympäristöönsä” (Olsson et al 2021, 33). Paikan moniaistisella kokemuksella on käsitteenä tausta fenomenologiassa, jossa paikka saa merkityksensä nimenomaan eletyn elämän, kehollisen kokemuksen, kautta (Olsson et al 2010, 31–33).

Anni Jäntti käyttää samassa teoksessa olevassa artikkelissaan *Kaupunki ihmisen tuntemana* käsitettä emotionaalinen kaupunkisuhde tarkastellessaan kaupunkeihin liittyviä tunteita. Hallintotieteilijänä Jäntti katsoo emotionaalisen kaupunkisuhteen muodostuvan ”institutionaalisen tyytyväisyyden, poliittis-hallinnollisen pettymyksen ja yhteisöllisen kuulumisen tunteista” (Jäntti 2021, 95).

Kulttuuriperinnön tutkimuksen kentälle on viimeisen parin vuosikymmenen aikana nostettu ihminen, kokija, käyttäjä, ja kulttuuriperinnön nähdään nykyään rakentuvan sosiaalisissa ja kulttuurissa prosesseissa suhteessa menneisyyteen aiemman, instituuttilähtöisen ja aineellisen kulttuuriperinnön määrittelyn ja arvottamisen sijaan (mm. Vahtikari et al 2021, 365). Myös Laurajane Smith on nostanut kulttuuriperintöä ja emotinaalista perintöä (*Emotional Heritage*) koskevissa tutkimuksissaan keskiöön sen, että perintö on erilaisten kulttuurilaitosten

tuottaman ja arvottaman ”oikean” ja säilyttämisen arvoisen kulttuuriperinnön sijaan sosiaalisia, poliittisia ja kulttuurisia prosesseja, käytäntöjä ja toimintatapoja (Smith 2021, 19–20). Näihin ihmisten yksityisiin ja kollektiivisiin prosesseihin vaikuttaa väistämättä se, miten esimerkiksi jokin paikka koetaan tai mitä tunteita se herättää. Smithin tuoreimmassa tutkimuksessa tämä ”paikka” on museo, mutta yhtä lailla periaate pätee paikkaan kuin paikkaan, missä ihmiset liikkuvat, toimivat tai muuten ovat – kuten oman tutkimukseni tapauksessa kaupunkiin ja lähiöön. Smithin kriittisen kulttuuriperinnön tutkimuksen kentälle asettuvassa tutkimuksessa keskiössä on ihminen kokemuksineen, kuten humanistisen kaupunkitutkimuksenkin kentällä, ja hän myös toteaa suoraan, että ”A fundamental assumption of my work is that people matter” (Smith 2021, 20).

3 Suunniteltu ja kerrottu Pihlajamäki

Alue, jolta haastateltavat alun perin valitsin, on Helsingin Pihlajamäen 1960-luvulla kaavoitettu ja pääosin rakennettu osa, joka on suojeltu asemakaavalla vuonna 2008.

Alue rajautuu karkeasti etelässä ja kaakossa Pihlajistontiehen ja Pihlajamäentiehen, idässä pätkään Liusketietä, koillisessa ja pohjoisessa puistoalueeseen, johon kuuluu muun muassa Maasälvänpuisto ja koirapuisto, sekä pieneltä matkalta Seppämestarintiehen eli Kehä I:teen. Lännessä alue rajautuu niin ikään puistoihin; Pihlajamäenpuistoon ja Pihlajalaaksoon. Alueen halkaisee ja samalla kokoaa sen läpi kulkeva Rapakiventie. Pihlajamäkeen kuuluu myös kaksi 1980-luvulla rakennettua aluetta koillisessa ja kaakossa.

Pihlajamäki oli vuoteen 2012 saakka osa Latokartanon peruspiiriä, ja se siirrettiin yhdessä Pihlajiston kanssa vuoden 2013 alusta osaksi Malmin peruspiiriä (Helsingin kaupunginhallitus, pöytäkirja 42 / 26.11.2012), mikä oman tutkimukseni osalta vaikuttaa lähinnä vuosien 2012–2013 tilastotiedon jakaantumiseen toisissa lähteissä Latokartanon piiriin, toisissa Malmin. Esimerkiksi Helsingin kaupungin julkaisemissa vuoden 2013 tilastoissa Pihlajamäki on yhä osa Latokartanon peruspiiriä (Tikkanen 2014, 128 & Helsingin tilastollinen vuosikirja 2013, 34).

Pihlajamäen asukasluku oli sen valmistuttua 1965 noin 8000, mutta pian asukasmäärä nousi noin kymmeneen tuhanteen (Saarikangas 2011, 16). Vuoden 2013 alussa Pihlajamäessä oli 7406 asukasta (Tikkanen 2014, 128).

3.1 Pihlajamäki kaupunkisuunnittelussa

Pihlajamäen alkuperäisen, 1960-luvulla rakennetun, osan kaavoitus, suunnittelu ja rakentaminen ajoittuu sodanjälkeisen jälleenrakentamiskauden lopulle, 1950-luvulla alkaneen kiivaan maaltamuuton ja kaupungistumisen vuosiin, jolloin lähiöitä nousi vastaamaan kaupunkien kasvavaan asuntotarpeeseen. Helsingin lähiörakentamisen ensimmäisinä vuosina niihin muutti pääasiassa lapsiperheitä kantakaupungista modernien mukavuuksien ja luonnonläheisyyden houkuttamina. Vasta 1960-luvun puolivälissä muuttajissa alkoi korostua maaltamuuttajat. (Saarikangas 2011, 13–15.)

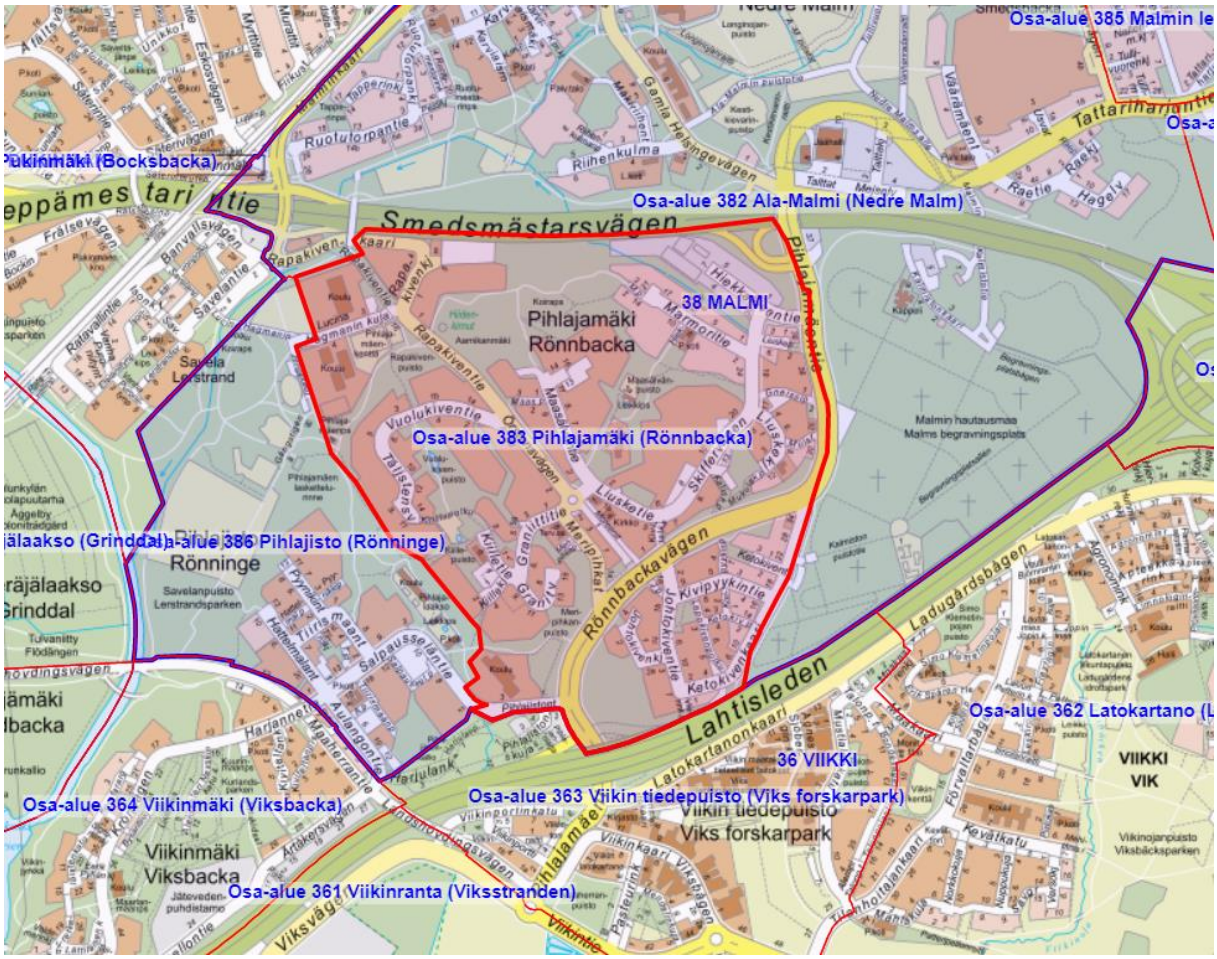
Osa-alue 385 Malmin le
Osa-alue 382 Ala-Malmi (Nedre Malm)
38 MALMI
Pihlajamäki
Rönnbacka
Osa-alue 383 Pihlajamäki (Rönnbacka)
Osa-alue 386 Pihlajisto (Rönninge)
Rönninge
Smedsmästarsvägen
Lahtisleden
Rönnbackavägen
Ladugårdsbågen
Osa-alue 362 Latokartano
36 VIIKKI
VIIKKI
VIK
Osa-alue 363 Viikin tiedepuisto (Viks forskarpark)
Viikin tiedepuisto
Viks forskarpark
Osa-alue 364 Viikinmäki (Viksbacka)
Viikinmäki
Viksbacka
Osa-alue 361 Viikinranta (Viksstranden)
Viksvägen
Viikintie
Viikinkaari
Viikinmäen
Kevätkatu
Savela
Lerstrand
Savelanpuisto
Lerstrandsparken
Malmin hautausmaa
Malms begravningsplats
Ruotulontie
Riihenkulma
Gamla Helsingevägen
Rapakivenkaari
Rapakiventie
Vuolukiventie
Tällisentie
Salpausselänkaari
Tiirismaari
Aulangontie
Harjannetie
Maatiertie
Kilteletie
Graniittitie
Meripihkatie
Jonkatientie
Kivipyykintie
Ketokivenkaari
Latokartanonkaari
Pihlajamäen
Pihlajistontie
Pihlajistonkuja
Lintusuontie
Viikinportinkatu
Viikinkaari
Viikinkaari
Pajatuvunk
Viikinkaari
Viikinkaari
Viikinkaari

saarekkeineen. Saton ja Hakan alueilla oli omat suunnittelijansa: Hakan puolen Pihlajamäestä suunnittelivat arkkitehdit Esko Korhonen ja Sulo Savolainen, Saton puolen arkkitehti Lauri Silvennoinen. Alueen asemakaavan laati Helsingin kaupungin tilauksesta Olli Kivinen vuonna 1960. (mm. Salastie & Tainio 2007, 5.)

Kirsi Saarikangas toteaa Pihlajamäestä tulleen ”nopeasti modernin rakennustekniikan symboli” (Saarikangas 2011, 13). Vaikka väljä, metsäistä maastoa säästävä kaava on tunnuksenomainen 1960-lukulaiselle lähiörakentamiselle, Pihlajamäestä poikkeuksellisen teki arkkitehtuuri, joka sai laajaa huomiota jo rakennusajankohtana. Pihlajamäki muun muassa valittiin mukaan Suomen arkkitehtuuria esitteleviin näyttelyihin Ranskaan 1964–1965 ja Tunisiaan vuonna 1965. (Saarikangas 2011, Welin et al 1994, Salastie & Tainio 2007.)

1960-luvun lopussa Pihlajamäen kylkeen metsäalueelle alettiin suunnitella nopealla aikataululla uutta Pihlajiston lähiötä. Alue rakennettiin muutamassa vuodessa, ja siellä oli 1970-luvun puolivälissä jo noin 4000 asukasta. Uuden naapurilähiön myötä myös Pihlajamäen palvelut paranivat, ja alueelle saatiin muun muassa oma terveyskeskus ja kirjasto. (Welin et al 1994, 41–43.)

Varsinainen täydennysrakentaminen ajoittui 1980-luvulle, jolloin Pihlajamäen alkuperäisen alueen ympärille nousi etenkin pienkerros- ja rivitaloja (mm. Welin et al 1994, 58).

Pihlajamäen alkuperäisen osan valmistuttua alueesta tuli pian lähiö muiden joukossa, mutta se nousi taas uudestaan valokeilaan, kun kansainvälinen, modernin arkkitehtuurin suojelujärjestö Docomo valitsi sen merkittävien maisema- ja arkkitehtuurikohteiden listalle vuonna 1994 ja Helsingin kaupunki suojeli Pihlajamäen alkuperäisen osan kaavalla vuonna 2008 ensimmäisenä 1960-lukulaisena lähiönä (Markkanen et al 2011, 7).

Helsingin vuoden 2002 yleiskaavassa alue todettiin sekä kulttuurihistoriallisesti että rakennustaiteellisesti ja maisemakulttuurin kannalta merkittäväksi alueeksi. Nämä arvot tulivat myös esille varsinaisen suojelupäätöksen ja -kaavan sekä Pihlajamäen korjaustapaohjeiden taustaksi 2000-luvun alussa tehdyissä inventoinneissa; ”Rakennuskannan inventoinnin ohella Pihlajamäessä on kehitetty menetelmiä alueen suurmaiseman ja viheralueiden arvottamiseksi” (Salastie & Tainio 2007, 6). Inventoinneissa rakennuskannan ohella tärkeäksi nousivat säilyneet osa-aluekokonaisuudet, suurkorttelit ja niihin kuuluvat viher- ja piha-alueet, kuten Hakan alueen metsäpihat. Korjaustapaohjeessa todetaankin, että maisema on aikansa tuote kuin rakennuksetkin, mikä on myös huomioitu asemakaavassa

muun muassa joidenkin piha-alueiden ja puistojen osalta. Toisin sanoen rakennusten ja luonnon välinen rooli nousi yhdeksi tärkeäksi suojelupäätöksen taustalla olleista teemoista. (Salastie & Tainio 2007, 6; Kivilaakso 2013, 223)

Kuva 3. Ortoilmakuva Pihlajamäestä vuodelta 2013. Ilmakuvasta näkyy Pihlajamäkeä ympäröivä metsäinen alue. (Helsingin karttapalvelu, kuvakaappaus 12.01.2022.)

Viimeisin merkittävä muutos Pihlajamäen kaupunkikuvassa on pitkän prosessin jälkeen vuonna 2021 alkanut ostoskeskuksen uudemman, 1970-luvulla rakennetun, osan purku ja ostoskeskuksen tontin täydennysrakentaminen. Ostoskeskuksen alkuperäinen, 1963 valmistunut osa on suojeltu. (mm. Kantola 2019 & Rämö 2021.)

Toinen merkittävä täydennysrakennuskohde on Pihlajamäen eteläiseen kulmaan, Pihlajiston koulun viereiselle metsäsaarekkeelle, vuonna 2023 valmistuva uusi asuinkortteli. Kaavalla suojeltujen alueiden väliin jäävä tontti oli alun perin kaavoitettu (kallion sisälle suunnitellulle) uimahallille. Tutkimuksen kirjoitusajankohtana on myös nähtävillä täydennysrakentamisen salliva kaavaehdotus Pihlajamäen suojellulle alueelle Rapakivenkuja 2:teen. (Helsingin karttapalvelu, viitattu 25.1.2022).

3.2 Pihlajamäki asukkaiden kertomana

Pihlajamäen asukkaat ovat kertoneet omasta kaupunginosastaan erilaisissa itsetuotetuissa julkaisuissa ja muun muassa Helsingin kaupunginmuseon julkaisussa *Näköalapaikka – Kertomuksia Pihlajamäestä* (2011). Kerronnallista materiaalia Pihlajamäestä on myös syntynyt muun muassa Sarjakuvakeskuksen hankkeessa (Sarjakuvakeskus 2011).

Kirsi Saarikangas toteaa *Näköalapaikka – Kertomuksia Pihlajamäestä* teokseen kirjoittamassaan artikkelissa *"Takapihalta alkoi metsä" Muistin paikat kerrotussa ja eletyssä lähiössä*, että 1970-luvulta alkaneessa julkisessa keskustelussa kielteisen leiman saaneet lähiöt todettiin 1990-luvulla kerätyissä asukkaiden kertomuksissa heille päinvastaisiksi: Siinä, missä julkisessa keskustelussa puhuttiin nukkumalähiöistä ja asukkaat nähtiin passiivisina uhreina, asukkaat itse nostivat merkitykselliseksi aktiivisen toiminnan ja sosiaaliset verkostot ja näkivät alueet moninaisina. (Saarikangas 2011, 16–17.)

Pihlajamäen ensimmäisistä vuosikymmenistä on kerrottu muun muassa joissakin asukkaiden ja yhdistysten tekemissä julkaisuissa, joissa kuvataan ja muistellaan myös elämää Pihlajamäessä asukkaiden kertomana (mm. Welin et al 1994, Mätäs 2007). Muistitietoaineistoa Pihlajamäestä on tallennettu 1990-luvulla järjestetyissä lähiöelämää käsitelleissä kirjoituskilpailuissa, joita Kirsi Saarikangas analysoi yllä mainitussa artikkelissaan (2011). Kyseisen, Helsingin kaupunginmuseon julkaiseman, teoksen pääaineisto koostuu tuoreemmista pihlajamäkeläisten haastatteluista (Markkanen et al 2011).

Asukkaiden kertomana ja muistelemana Pihlajamäen ominaispiirteinä korostuvat paitsi jo rakennusvaiheessa tunnustettu arkkitehtuuri ja alueen lähiluonto, myös vahva yhteisöllisyys ja aktiivisuus, joka ilmeni etenkin alueen ensimmäisiä vuosikymmeniä muistellessa muun muassa monipuolisena yhdistystoimintana. Usein yhteisöllisyys tuodaan kertomuksissa esiin paitsi talojen piha-alueiden kokoavan voiman, myös yhteisten toimintatapojen ja erikoisten sattumusten kautta. (Welin et al 1994, Mätäs 2007, Markkanen et al 2011.)

Pihlajamäki-seura julkaisi vuonna 1994 paikallishistoriikin *Pihlajamäki – Näköalalähiö*, jossa kirjoittajat kertovat myös asukkaiden arkipäivästä. 1960-luvulla Pihlajamäki kasvoi voimakkaasti paitsi uusien talojen valmistumisen myötä, myös suuren syntyvyyden takia. Alueella oli paljon lapsia ja erilaisia rakennustyömaita, jotka lapsia houkuttivat – ja joihin helposti eksyi. Asukkaiden ratkaisu oli perustaa eksyneiden lapsien etsimiseen Etsintäpalvelu. (Welin et al 1994, 35–37.)

> ”Koska Pihlajamäkeä rakennettiin monella suunnalla yhtä aikaa, joka puolelta löytyi kuoppia ja kaivantoja sekä puolivalmiita rakennuksia. Oli betonimyllyjä, nostureita, sementtivaluja ja erilaisia työkaluja. Kaikki nämä kiinnostivat alueelle jo muuttaneita lapsia. Usein kuitenkin kävi niin, ettei tutkimusmatkailija löytänyt kotiin. Tällöin perustettiin Etsintäpalvelu. Sen yhdyspaikkoina olivat Pihlajamäen Apteekki, paikallinen huoltoasema sekä Pihlajamäen Lämpö Oy. Etsintäpalvelun rungon muodostivat kymmenen hengen vahvuiset taloyhtiöitten etsintäryhmät.
>
> Ryhmänjohtajana toimi hälyttäjä. Katoamistapauksen sattuessa asianomaiset ilmoittivat siitä harkintansa mukaan joko poliisille tai taloyhtiönsä etsintäryhmän johtajalle tai jäsenelle.
>
> Useampaankin kertaan etsittiin mm. Juha-poikaa. Kerran hänet löydettiin radan varresta nukkumasta. Juhan Tapani-veljeä taas kiinnostivat talojen pitkät kellarikäytävät. Punatukkainen Rauno ongittiin mutaisena Mustastasuosta, nykyisestä Sorsalammikosta” (Welin et al 1994, 37).

Sarjakuvakeskuksen tuottamassa Tarinoita Pihlajamäestä -hankkeessa (2010–2011) eri-ikäiset pihlajamäkeläiset pääsivät tekemään sarjakuvia kursseilla ja työpajoissa, joiden metodi pohjautui Maailman sarjakuvat ry:n kehittämään ruohonjuuritason menetelmään. Sarjakuvat pohjautuivat asukkaiden omiin kokemuksiin ja muistoihin alueelta, ja ne olivat paitsi esillä Pihlajamäen ostoskeskuksessa ja Helsingin kaupunginmuseolla, niistä myös koostettiin julkaisu. (Sarjakuvakeskus 2011, Suomen Sarjakuvaseura 2011.)

Pihlajamäen asukkaiden eri yhteyksissä tuottamissa muistitietoaineistoissa on nähtävissä vuosikymmeneltä toiselle siirryttäessä samoja, heille tärkeitä teemoja: yhteisöllisyys, lähiluonto, kulkuyhteydet, alueen kaupunkisuunnittelu. Jälkimmäisessä asukkaille erityisen tärkeää eri ajankohtina on ollut samat asiat: toimivat, valoisat asunnot, metsäiset näkymät ja laajat, luonnontilaisen ympäristön kanssa vuorottelevat piha-alueet. Myös yhteisöllisyys on usein rakentunut pihan ympärille – se on ollut etenkin lapsiperheille luonteva ympäristö rakentaa keskinäisiä suhteita.

Asukkaiden tuottamassa aineistossa myös tulee eri tavoin ja sävyin ilmi Pihlajamäen maine levottomana lähiönä; niissä muistellaan humalaisia tempauksia, toisinaan lämpimästi, toisinaan kriittisesti, vauhdikkaita nuorisoporukoita ja hetkellistä turvattomuudentunnettakin. (Suomen Sarjakuvaseura 2011, Mätäs 2007.)

3.3 Pihlajamäki mediassa

Pihlajamäkeä mediassa vuosien varrella käsittelevissä jutuissa on nähtävissä karkeasti kaksi päälinjaa: ongelmallinen lähiö ja toisaalta alueen suunnittelun ja arkkitehtuurin esille nostavat aiheet.

Esimerkiksi Helsingin Sanomien uutisoinnissa nämä kaksi näkökulmaa lähestulkoon vuorottelevat. Artikkeleissa ongelmalliseksi paikaksi nousee usein nimenomaan ostoskeskus (mm. Karumo 2004 & 2008, Freyborg 2020). Nämä kaksi, vuorottelevaa näkökulmaa on huomattu myös lehden mielipideosastolla, esimerkiksi vuonna 2012 alueen huumekauppaa käsitelleen jutun jälkeen julkaistussa mielipidekirjoituksessa, jossa arvostellaan Helsingin Sanomia alueen leimaamisesta ja samaan aikaan todetaan lehden julkaisseen jutun myös Kristiina Markkasen ja Lidia Tirrin kirjaprojektista. (Saartio 2013.)

Toisinaan näkökulmat myös yhdistyvät, kuten joissakin Pihlajamäen ostoskeskuksen osittaista purkua ja sen myötä toivottua ostoskeskuksen alueen rauhoittumista käsittelevissä jutuissa.

Stereotyyppiseksikin nähtävissä olevan, ongelmallisen lähiön sekä alueen rakennustaiteellisten aiheiden lisäksi Pihlajamäki on ollut esillä muun muassa pääkaupunkiseudun retki- ja ulkoilupaikkoja käsitelleessä jutussa, jossa vierailun arvoiseksi paikaksi nostettiin hiidenkirnut (Takala 2021).

Näiden, arvattavienkin, aiheiden lisäksi Pihlajamäki on ollut tiedotusvälineissä esillä myös muun muassa aktiivisen urheiluseuratoiminnan ja vuonna 2009 uusitun nuorisopuiston suosion myötä (Yle Uutiset 2009, Kostiainen 2021). Viimeksi nuorisopuisto sai positiivista julkisuutta syksyllä 2020, kun sinne avattiin uusi pumptrack-rata (Jompero-Lahokoski, 2020).

Suojeluprosessin aikaan tiedotusvälineissä oli luonnollisesti esillä alueen mahdollinen suojelu ja sen rakennus- ja ympäristöarvot. Suojelu herätti myös keskustelua esimerkiksi Helsingin Sanomien mielipidepalstalla puolesta ja vastaan. Pihlajamäen suojelupäätöstä edeltänyttä julkista keskustelua Helsingin Sanomissa tutkinut Aura Kivilaakso toteaa, että suojelun arvoisena nähtiin myös rakennusperintöön liittyvät aineettomat arvot, ei vain rakennettua ympäristöä. Julkisessa keskustelussa oltiin huolissaan myös suojelun mahdollisesta vaikutuksesta alueen kehittämiseen ja elettävyyteen (Kivilaakso 2013, 216), kuten mahdollisuuteen rakentaa hissejä. Hän myös tuo ilmi, että suojeluprosessiin liittynyt arvokeskustelu päättyi lähes kokonaan suojelupäätökseen – sen jälkeen alueen rakennettu

ympäristö näyttää lehdistön piirissä saaneen lähinnä esteettisen ja nostalgisen aseman ja samalla suojelupäätös on hyväksytty (Kivilaakso 2013, 233–234).

Viimeisimpien, suojellullekin alueelle kohdistuneiden, kaavamuutosten osalta julkinen keskustelu on ollut vähäisempää. Alueen suunnitteluun alun perin osallistunut arkkitehti Sulo Savolainen arvosteli vuonna 2012 Helsingin Sanomissa julkaistussa mielipidekirjoituksessaan Pihlajiston koulun viereisen tontin käyttötarkoituksen muuttamista ja oli huolissaan sen vaikutuksesta alueen ilmeeseen (Savolainen 2012). Vuoden 2022 kaavamuutosehdotukset ovat tutkimuksen kirjoitusajankohtana kaupungin avoimessa kuulemisessa osana koko Koillis-Helsinkiä koskevia suunnitelmia. Kaupunki on järjestämässä osana kuulemista avoimen verkkotilaisuuden, jota varten verkossa on voinut jättää ennakkoon kysymyksiä ja kommentteja. Suojellulle alueelle suunniteltu täydennysrakentaminen ei ollut kirvoittanut kommentteja; yksityiskohta näyttäytyy uupuvan laajemmastakin julkisesta keskustelusta lähes tyystin. Yleisesti Pihlajamäkeä koskevissa, kaupungille esitetyissä kommenteissa oltiin huolissaan alueen kehittämisestä ja viihtyisyydestä, kuten palveluista ja puisto- sekä metsäalueiden siisteydestä. (Helsingin kaupunki, viitattu 28.1.2022.)

4 Pihlajamäki asuinympäristönä vuonna 2013

> Mä olin tota, jotenkin, kun mä kuulin, et Hanna muuttaa tänne, niin sit mä olin ihan silleen, et voi ei, et semmoseen kauheeseen lähiöön muuttaa. Ja sit, kun mä tulin käymään, niin mä olin ihan, et täällä on ihan. Niin kun se asuntokin oli vasta remontoitu, että täähän on ihan mahtava paikka. (Siiri 2013)

Pihlajamäkeen myöhemmin tuttavaperheen perässä muuttanut Siiri kuvailee yllä olevassa sitaatissa ensivaikutelmiaan hänelle silloin vielä uudesta alueesta.

Asukkaiden henkilökohtaista suhdetta kotiinsa ja lähiympäristöönsä voi tutkia vain kysymällä sitä heiltä itseltään (Tuomi-Nikula, 2007). Tämän luvun teemat perustuvat vuonna 2013 tekemiini kolmen pihlajamäkeläisen teemahaastatteluihin. Valitut teemat ovat nousseet haastatteluaineistoa analysoidessani haastateltaville merkityksellisiksi; niihin on esimerkiksi palattu haastattelun aikana moneen otteeseen eri yhteyksissä tai haastateltavat ovat itse nostaneet ne haastattelun kuluessa itselleen tärkeiksi seikoiksi.

Erityisen tärkeää Pihlajamäessä kaikille kolmelle haastateltavalle oli lähiluonto: metsäiset alueet, puistot, polut, kalliot, ikkunoista näkyvät puut. Kaikista haastatteluista nousi lähiluonnon ohella tärkeiksi teemoiksi myös oma koti, monimuotoinen ja -kulttuurinen naapurusto sekä koettu kaupunkitila ja kulkuyhteydet.

Näiden kaikille haastatelluille yhteisten teemojen lisäksi aineistoa analysoidessani merkitykselliseksi teemaksi nousi myös alueen tuttuus ja turvallisuus.

Kaikki kolme teemahaastattelua on tehty keväällä 2013, ja ne on analysoitu teemoittelua käyttäen syksyllä 2021. Koska haastattelut on tehty vuonna 2013, tutkimuksessa analysoidaan sitä, mikä haastateltaville oli merkityksellistä tuona ajankohtana.

Haastattelut tehtiin haastateltavien kodeissa, mikä on luonnollinen paikka kodin ja lähiympäristön ollessa tutkimuskohteena. Välillä katselimme ikkunasta ulos, toisinaan lapsi tai lemmikkieläin keskeytti. Lähiympäristöstä puhuttaessa käytin haastatteluissa tukena karttaa, josta haastateltavat saivat halutessaan näyttää itselleen merkityksellisiä paikkoja ja käyttämiään reittejä.

Kokemusta ja muisteltua tietoa tutkittaessa on todettu arkisten aistihavaintojen ja kokemusten helposti ”karkaavan” etenkin haastattelutilanteessa. Niiden sanoittamisen hankaluus ei kuitenkaan tee niistä vähemmän merkityksellisiä. (Asikainen et al 2013.) Koin mahdollisuuden käyttää karttaa omien tärkeiden paikkojen osoittamiseen ja niistä kertomiseen

auttavan haastattelutilanteessa tässä lähiympäristön kokemusten ja tärkeiden paikkojen tavoittamisessa; karttaa katsoessa haastateltaville tuli parhaassa tapauksessa mieleen heille tärkeitäkin asioita, jotka muutoin olisivat sisätiloissa jääneet kertomatta.

Tähän tutkimukseen haastattelemani pihlajamäkeläiset asuivat haastatteluajankohtana vuokralla 1960-luvulla rakennetuissa, asemakaavalla suojelluissa kerrostaloissa. Kaikki kolme haastateltua ovat naisia, iältään haastatteluajankohtana 30–66-vuotiaita. Heistä kaksi oli perheellisiä ja yksi yksinasuva eläkeläinen.

Hanna oli haastatteluajankohtana noin 30-vuotias, ja hän asui yhdessä 6-vuotiaan lapsensa kanssa. Hieman yli 30-vuotias Siiri asui yhdessä kolmen lapsensa kanssa, ja asunnossa oleili toisinaan myös Siirin poikaystävä. Eläkeikäinen Taina asui yksin. Taina oli asunut samassa asunnossa kolmekymmentä vuotta, aiemmin yhdessä jo aikuistuneen lapsensa kanssa. Hanna oli asunut samassa asunnossa hieman yli neljä vuotta, ja Siiri perheineen oli vastikään muuttanut sen hetkiseen asuntoonsa samassa talossa sijainneesta pienemmästä asunnosta, jossa he olivat asuneet kolme vuotta. Kaikki haastateltavat olivat tai olivat olleet yksinhuoltajia.

Haastateltavista Hanna oli haastattelijalle tuttu entuudestaan, ja hän toimi myös linkkinä muiden haastateltavien löytämiseksi.

Haastatteluaineiston analyysi teemoittelemalla on yksi kulttuuriperinnön tutkimuksessa paljon käytetyn aineistolähtöisen sisällönanalyysin menetelmistä. Analyysi alkoi aineiston kuuntelemisella ja hyvin suuripiirteisellä litteroinnilla vuosina 2013–2014. Otettuani tutkimuksen uudestaan työn alle vuonna 2021 kuuntelin haastatteluja ja tein niistä uudet muistiinpanot kooten samalla jokaiselta haastateltavalta haastattelussa nousevia teemoja. Lopullisen litteroinnin teki Annanpurna Oy syksyllä 2021. Kaikki haastattelut läpikäytyäni kokosin haastatteluissa esiin nousseet teemat yhtenäiseksi listaukseksi aineiston tarkempaa analysointia varten. Listauksesta näkyy, mitkä teemat nousivat merkityksellisiksi kullakin haastateltavalla, ja näin myös kaikille yhteisesti merkitykselliset teemat oli mahdollista havaita.

Haastattelumateriaalin analyysin taustalla on tukena sekä humanistisessa että arkkitehtuurin tutkimuksessa paljon viitattu fenomenologinen lähestymistapa. Fenomenologisessa teoriassa on keskeistä pyrkiä tavoittamaan alkuperäinen kokemus. Humanistisen kaupunkitutkimuksen periaatteisiin liitettynä fenomenologinen lähestymistapa nostaa keskiöön asumisen ja

asuinympäristön kokemuksen, joka on aina paitsi suhteellinen, myös kulttuurinen tuotos. Asuinympäristöä lähestytään elettynä ja koettuna paikkana, joka saa merkityksensä arjen, aikaisempien kokemusten ja muistojen – elämisen – kautta. (mm. Karhunen 2007, 19–21.)

Vanhassa puutalossa asumisen kokemusta fenomenologisesta näkökulmasta lähestynyt Eeva Karhunen käsittää asumisen toimintana, ”jossa rajatussa paikassa ollaan jatkuvassa, konkreettisessa vuorovaikutuksessa maailman kanssa” (Karhunen 2007, 20). Toisin sanoen maailma on lähietäisyydellä – kosketusetäisyydellä – ja siten asumisen kokemuksiin vaikuttavat asiat ovat yleensä suhteellisen pienimuotoisia ja usein konkreettisiakin, kuten valon tulosuunta tai naapurit. Asumisen kokemukset ovat moniaistisia ja niiden perustana on tilassa liikkuminen. Karhusen mukaan talo ”selkeyttää ja tekee näkyväksi ihmisen ja paikan välistä suhdetta tarjoten ihmiselle kodin” (Karhunen 2007, 20).

Juhani Pallasmaa, joka on kirjoittanut asumisen fenomenologiasta arkkitehtuurin näkökulmasta, ja jonka näkemykset asumisen fenomenologiasta ovat osaltaan Karhusen teorian taustalla, toteaa yksinkertaisesti: ”... juuri se, että asunto tarjoaa kotipaikan maailmassa, on asunnon käyttäjälle merkityksellinen asia. ” (Pallasmaa 1994).

Kodiksi koettu tila ei kuitenkaan rajaudu itse asuntoon. Mitä laajemmin ihminen liikkuu päivittäin lähiympäristössään, sitä laajemman alueen hän tuntee omakseen – tällöin puhutaan lähiympäristöstä, kotiseudusta. (Pallasmaa 1994.)

Teoksessa Humanistinen kaupunkitutkimus muistutetaan, että kaupunki näyttäytyy eri ihmisille erilaisena. Kaupungilla on erilaisia käyttäjäryhmiä: kaupungin tilallista kokemusta määrittävät esimerkiksi henkilöhistoria, aikaisemmat kokemukset, sukupuoli, ikä, sosiaalinen asema ja etnisyys. Eri käyttäjillä on erilaiset kokemukset ja mahdollisuudet hyödyntää kaupunkiympäristöä, ja sekä fyysiset että sosiaaliset kaupunkitilat avautuvat eri ryhmille eri tavoin. (Ainiala et al 2021, 14.)

Kaupunki voi eri ryhmille ja yksilöille näyttäytyä hyvin erilaisena ja herättää erilaisia, jopa päinvastaisia, tuntemuksia. Asuinympäristön herättämät kokemukset myös määrittelevät sitä, minkälainen suhde lähiympäristöön kullekin muodostuu. ”Kokeminen rakentuu yksilön eletyn kokemusmaailman sekä toimijuuden, kokemusyhteisöjen ja toimijuutta muokkaavien rakenteiden vuorovaikutuksessa” (Ainiala et al 2021, 15).

4.1 Lähiluonto

> Ainoo, mikä on tosi arvostettavaa, on just tää luonto tässä. Se on, se on todella hieno. (Taina 2013)

Lähiluonnon ja kulttuuriympäristön merkitys korostuu kaikissa haastatteluissa, ja jokainen haastateltava myös nostaa ne itse haastattelun aikana itselleen merkitykselliseksi seikaksi. Lähiluontoon ja virkistysalueisiin panostaminen koetaan tärkeäksi, ja niistä toivotaan pidettävän hyvää huolta. Hanna nostaa asian esille myös kysyttäessä Pihlajamäen tulevaisuudesta.

> Kyl mä nään sen valosana, ja semmosena, et kehitystä varmaan vielä tulee. Tai en mä tiijä tartteeks sitä ihan hirveesti tulla, koska niin kun tää kuitenkin pitkälti pysyy tämmösenä, kun se on. Mutta pidetään just luonnosta huolta, ja pidetään kaikesta siitä siisteydestä ja muutenkin. (Hanna 2013)

Lähiluonto ja virkistysalueet nousevat esiin myös mietittäessä itselle merkityksellisiä paikkoja ja omia reittejä. Siirille perheineen tärkeitä paikkoja ovat viljelypalstat, leikkipuisto ja urheilukenttä sekä Viikin tallit ja lehmät. Hän myös veisi vieraat kävelylle puistoon, kallioille ja Vantaanjoen rantaan.

Kuten luvun aloitussitaatista kävi ilmi, Taina toteaa Pihlajamäen luonnon olevan todella arvostettavaa. Hän pyöräilee paljon lähiympäristössä, ja kokee ympäristön olevan todella tärkeä.

> Se, mikä on hyvää, on tää luonto. Sitä on täällä. Mä nimittäin pyöräilen paljon, ja tota tässä on. Tää on hirveen kivalla paikalla, nimittäin nyt justiin, ei oo kauankaan, kun mun tyttö just sano, että kun se meinaa, että mun ois hyvä muuttaa semmoseen johonkin palvelutaloon. Mä sanoin, että mä en nyt oo ihan siinä kunnossa vielä. Ja sitä paitsi tää on niin kun mun koti, mä oon täällä niin kauan jo asunu, että tää ympäristö kaikki merkitsee mulle niin paljon. (Taina 2013)

Hannalle lähiluonto on tärkeää niin ikkunasta ulos katsoessa kuin siellä liikkuessakin. Hän totesi aiemmissa asuinpaikoissaan kaivanneen luontoa, sen puute ”tökki”. Myös lähiliikuntapaikat Hanna mainitsee itselleen merkityksellisiksi paikoiksi. Karttaa tutkiessa Hanna nostaa itselleen ja lapselleen tärkeiksi paikoiksi paitsi Savelanpuiston liikuntapaikat, myös kaksi lähipuistoa sekä leikkipuiston. Erityinen paikka hänelle on myös sodanaikaiset bunkkerit läheisessä metsikössä.

> Tota niin, maamerkkejä. Tonne ihan semmoset, niihin on tehty grafiitteja, mut semmoset, mä en tiedä, semmoset ihme betoni, betonineliöt. -- Siis, ne on jotain,

> voisko ne olla sodan aikasii jotain. Mun mielestä liittyy jotenkin juoksuhautaan. Siis ne on mageet… -- Mut ne on aika näyttävät silleen, et siellä on värikkäitä grafiittei jengi laittanu niihin. Ja siinä on yks kohta, mikä on mun. (Hanna 2013)

Alueella kulkevat polut ovat antaneet Hannalle elämyksiä, ja hän on löytänyt niistä monia uusia reittejä.

> Mutta siis kuitenkin, että tosta pääsee niin kun ihme oikoreittejä, että täällä on ihan mielettömii oikoreittejä löytyny, mitä ei oo ennen tajunnu. Hei, et tästähän pääsee varmaan niin kun pomppimaan vaan yli. Kehittää luovuutta. (Hanna 2013)

Hannalle lähiluonnon vertauskuvaksi nousevat oravat, ja Siirille jokaisesta ikkunasta näkyvät männyt, joihin he palaavat useampaan otteeseen haastatteluiden aikana.

> …että on niitä viikonloppuja, että pyritään olemaan ainakin ihan tässä. Kun tulee semmonen, et hei, me ei liikuta täältä mihinkään tänä viikonloppuna, et ollaan. Mikä tässä oli pari viikonloppuu sitten oli silleen, et me ulkoiltiin just näillä alueilla pitkästä aikaa, ja oli kyllä aika liukasta vielä. Mut oltiin silleen, et wau! täällä on taas oravia, ja kaikkee näkee. (Hanna 2013)

Katson tässä lähiluontoon kuuluvaksi myös talojen piha-alueet, jotka ovat avoimia ja rajautuvat osin metsä- ja puistoalueisiin. Haastateltaville pihat edustavat lähintä lähiluontoa, ja ne ovat suhteellisen luonnontilaisia. Pihojen huono hoito mietityttää kaikkia kolmea haastateltavaa, ja pihoihin toivottaisiin lisäpanostusta, sillä niin lapset kuin aikuisetkin vietettävät niillä aikaa.

> No, huonoo on ehkä toi niin kun, no, siis hyvää ja huonoa on toi niin kun toi piha-alue, et tavallaan tossa on tosi paljon potentiaalii tossa piha-alueessa, kun tohon jää niin tommonen niin kun laaja alue keskelle, ja siinä on aivan ihana se kallio, ja siellä on vadelmapensaita ja kaikkee. Mut sitten se taas, et se ei oo niin kun, sitä ei pidetä kauheen hyvässä kunnossa, ja se on vähän semmonen sotkunen – (Siiri 2013)

Lähiluonto on haastateltaville tärkeä osa Pihlajamäen kulttuuriympäristöä. Kaupunkiympäristössä lähiluonto usein nivoutuu yhteen myös rakennetun kulttuuriympäristön kanssa, kuten sitaateistakin käy ilmi.

4.2 Monimuotoinen ja -kulttuurinen naapurusto

Haastateltavat kuvailevat Pihlajamäkeä toisaalta mukavan yhteisölliseksi, mutta toisaalta paikoin levottomaksi alueeksi, jolla asuu ihmisiä kaikista yhteiskuntaluokista. Taloyhtiön erityispiirteistä kysyttäessä Siiri nostaa esille juuri asukkaiden monimuotoisuuden.

> Mitäköhän erityispiirteitä täällä vois olla? (miettii) Niin, musta tässä on sillai mukavasti niin kun jotenkin sekottunu tosi monenlaisii ihmisii, et tavallaan niin kun, ainakin Pihlajamäellä on sillai semmonen huono maine, että täällä asuu vaan pelkkii alkoholisteja ja silleen. Niin sit musta tässä asuu sillai tavallaan tosi monenlaisia ihmisiä, et kyllä tässä varmaan niitä alkoholistejakin asuu tässä taloyhtiössä (naurahdus). Mut sit asuu just niin kun silleen ehkä vähän koulutetumpaa väkeä, ja sitten maahanmuuttajia, jotka nekin saattaa olla koulutettuja, en tiedä. Ja tota sillai niin kun ihan kaikenlaista porukkaa, kaikkea duunareita ja kaikista eri yhteiskuntaluokista (naurua) niin sanotusti. (Siiri 2013)

Vaikka kotitaloissakin koetaan välillä olevan rauhattomuutta, varsinaiset levottomat paikat koetaan olevan kuitenkin jossain muualla – kaikkien kolmen haastatellun mielikuvissa toisella puolella Pihlajamäkeä kuin oma asuintalo sekä kaupungin vuokrataloissa.

> Ehkä ne on sit siellä kaupungin asunnoissa sitten se villi meininki. Tai sit mä olen vaan ennakkoluulonen (naurua). (Siiri 2013)

Siiri vertaa Pihlajamäkeä alueeseen, jolla hän oli aiemmin asunut. Pihlajamäen hän kokee olevan ”aito” paikka, aiempi asuinalue puolestaan ”ällöllä” tavalla keskiluokkainen ja ”kiiltokuva”.

> No, mun mielestä tää on tosi kiva paikka niin kun, että, et vaikka tossa nyt on niitä kaikkee örisijöitä tuolla ostarilla, ja siinä kalliolla aina kaikki kesät istuu niitä juoppoja (naurua) niin tota en mä niin kun, ei ne sillai, ei se niin kun mua häiritse, et tota. Ei se mua haittaa, että ne siellä istuu, eikä se mua haittaa niin kun, että (naurua) et lapset näkee, että siellä nyt istuu semmosii. Musta tää on jotenkin, mu mielestä tää on jotenkin semmonen aito paikka. -- Jotenkin tuntu, et se on pelkkää kulissia se koko paikka, et siellä niin kun eletään sitä semmosta perheidylliä siellä omassa talossa, eikä, eikä niin kun sallita mitään häiriötekijöitä elämään, eikä mitään, mikä rikkois sen idyllin. Tää on semmonen aito paikka. (Siiri 2013)

Itsekin aktiiviseksi tunnustautuva Hanna toteaa Pihlajamäessä olevan paljon aktiivisia ihmisiä ja paljon toimintaa. Hänelle tärkeää on, että ihmiset tekevät itse ja ”ottavat kontaktia” toisiinsa erilaisissa yhdistyksissä sekä vapaamuotoisemmissa yhteyksissä, kuten yleiseksi katukirpputoripäiväksi muodostuneessa Siivouspäivässä.

> Ja sit arvostan, et on kyl niin kun aktiiviporukkaa tällä alueella, et se on kyl suuri niin kun rispekti sinne suunnalle, ketkä järjestää pitkälti tota Pihlajamäki bluesia, mikä sit tuo kyl tänä alueen ihmiset tosi hyvin yhteen. -- et säilyis ainakin se kaikki toiminta, mitä nyt on. Ja varsinkin just toi MLL:n toiminta on tällä alueella ollu ihan huippuu, et se on ollu, se on ollu tosi hyvä. -- Vielä enemmän sitä, mikä sit luo sitä, että ihmiset tapaa toisiaan ja tekee niitä kontaktei. (Hanna 2013)

Hanna on myös löytänyt naapureistaan ”mukavan piirin”, joiden kanssa hän viettää aikaa ja joilta voi helposti myös kysyä esimerkiksi lastenhoitoapua. Samassa talossa Hannan kanssa asuva, ja jo vuosikymmeniä samassa asunnossa asunut Taina on myös ystävystynyt

naapureiden kanssa. Molemmat harmittelevat hieman sitä, että talon asukkaiden yhteistä toimintaa ei viime vuosina ole ollut aktiivisen vetäjän puuttuessa.

Haastateltavista lyhyimmän aikaa Pihlajamäessä asunut Siiri kokee talon ilmapiirin mukavaksi ja yhteisölliseksi, vaikka omien sanojensa mukaan ei ole paljoa osallistunut yhteiseen toimintaan. Lapsille on löytynyt naapureista leikkiseuraa ja kavereita.

> Jaa, mä en oo niin hirveesti niin kun osallistunu siihen toimintaan, että. Ihan mun mielestä, mitä on tossa pihalla tavannu ihmisiä, ja jutellu, niin ihan niin kun kivoi ihmisii tässä asuu. Ja aika paljon ulkomaalaisia, et tota Viljonkin paras kaveri tosta pihasta, niin on somalialainen. Ja itse asiassa asuu just tässä samassa rapussa, tai niitä on kaks perhettä, toinen asuu täällä rapussa, ja toinen toisessa. Ja tota sit, no, täällä on, täällä järjestetään esim. pihatalkoot niin kun keväisin, ja oiskohan syksyisinkin, että siellä sitten tapaa välillä niitä semmosia, jotka on asunu tässä 40 vuotta. On tässä semmosta, vähän sellasta yhteistä, sellasta kivaa yhteisöllisyyttä, ettei niin kun vaan silleen, et ihmiset käy täällä vaan nukkumassa, eikä ota mitään kontaktia naapureihinsa. Ja sit multakin on tultu lainaamaan niin kun jotain alumiinifoliota tai jotain joskus (naurahdus) tai jotain hiivaa. (Siiri 2013)

> -- tossa on aika kivoja tota poikia asuu tässä niin kun niitä semmosii, se on nyt yläasteikäsii, niin ne on sen mun pojan kaa tosi kivasti niin kun. Joskus on tullu hakemaan sitä leikkimäänkin, 6-vuotiasta. Ne tossa pelaa jalkapalloa, ja ne isot pojat selittää sille. (Siiri 2013)

Vuonna 2013 Pihlajamäen vieraskielisten asukkaiden määrä oli prosenteissa 15–19,9 välillä (Helsingin kaupunki Tietokeskus 2013, 18) ja Latokartanon peruspiirin Pihlajamäki mukaan laskettuna 15,7 prosenttia (Tikkanen 2014, 128), kun koko Helsingin asukkaista vieraskielisiä oli 12,2 prosenttia (Helsingin tilastollinen vuosikirja 2013, 39). Siiri toteaa arvostavansa alueen monikulttuurisuutta, ja myös lasten kavereilla on eri kotikieliä.

> Siis joillain ihmisillä, niin kun mä oon kuullu, että jotenkin, et somalialaiset perheet, tai et ne olis jotenkin kauheen niin kun semmosii vihamielisii, mut et täällä ei kyllä ainakaan oo. Sen toisen perheen, niin ne ei anna niitten lasten tulla tänne kylään, mut sit se toinen perhe, niin ne lapset saa tulla käymään kylässä ja kattoo kissoja. Ja Viljokin on ollu siellä niillä monta kertaa kylässä. Ja sit tulee ihan suitsukkeen hajusena sieltä kotiin (naurua). (Siiri 2013)

Samassa talossa asuvat Taina ja Hanna kokevat taloon muuttaneen viime aikoina paljon maahanmuuttajia, eikä ongelmilta ole kokonaan vältytty. Heidän mukaansa talossa on herättänyt närää se, että kaikki eivät noudata yhteisiä sääntöjä ja esimerkiksi vanhoja huonekaluja jätetään lojumaan kellarikäytävälle.

> Rauhallinen on, mut et tietysti just se, että kun on, se on kauheen ikävä sanoo, mutta kun niitä on tullu just niitä ulkomaalaisii, niin niillä ei oo ne käytöstavat

> samanlaiset, kun meillä. Ja se aiheuttaa välillä kyllä sellasta todella niin kun purinaa, kun muissakin noissa rapuissa, mitä mä nyt tossa tunnen, niin keskustellaan siitä usein, että kun ei ne ymmärrä, vaikka lukee ilmotustaululla, ja muuten, miten tää systeemi pitäis hoitaa, niin ei. (Taina 2013)

> …selvästi niin kun se on tuonu osalle naapureista ennakko, tai on semmosta, et voi ei, et nyt tulee ja niin kun. Tai huomaa, et osalle se on vaikeempi pala mieltää ehkä. Mut ite taas sitten, kun on eläny tämmöstä aikaa, et on tullu jo maahanmuuttajia, mä jo lapsuudessa muistan, että oli ihan ensimmäiset vietnamilaiset ja somalit tuli, niin se on ollu mulle aina semmonen, että mulle se on ihan sama, että kaikki niin kun voidaan asuu yhessä ja näin. Ehkä varmaan monet kokee sen, että just ehkä se yöllinen liikehdintä vielä, et tullaan ja mennään ja ihmisiä ravaa eri tavalla vielä, niin ehkä se on sit monelle semmonen, et ei kunnioiteta sitä, niin talon sääntöjä. Mutta ehkä he ei myöskään oo ihan tietosia näistä säännöistä täysin. (Hanna 2013)

Talossa on Hannan mukaan pelkkiä kaksioita, mikä tekee sen, että asunnot ovat monelle väliaikaisia, minkä hän kokee myös aiheuttavan osaltaan välipitämättömyyttä asukkaan etnisestä taustasta riippumatta.

Vaikka maahanmuuttajien koetaan toisinaan olevan välinpitämättömiä yhteisistä säännöistä, he kuitenkin kuuluvat naapurustoon ja heidän kanssaan ollaan myös tekemisissä. Taina kertoo esimerkiksi lahjoittaneensa vanhan jääkapin ulkomaalaistaustaiselle naapuripariskunnalle, ja maahanmuuttajaperheet ovat tuoneet myös pihalle kaivattua elämää.

> Se on kyl kiva sit näillä ulkomaalaisilla, kun niillä on niitä lapsia, niin nehän tossa ihan keinuu ja leikkii, niin kun ennenkin. Sillon alkuvuosina, niin täällä oli paljon lapsia, ja sit yhtäkkii hävis niin, ettei oikein ollu niin kun ketään. Nyt taas näkyy. (Taina 2013)

Sekä Hanna että Siiri nostavat Pihlajamäen monimuotoisuuden ensisijaisesti arvostettavaksi asiaksi. Heille on tärkeää, että monenlaisia ja eri taustoista tulevia ihmisiä asuu samalla alueella. Myös Taina toteaa, että kerrostalossa on osattava ottaa ”siltä kantilta, että täällä asuu muitakin” (Taina 2013). Siiri nostaa naapuruston monimuotoisuuden esille myös puhuttaessa alueen arvon säilymisestä.

> Se, et miten se säilyis just, et tavallaan, et täältä ei ajettais pois niitä semmosia vähäosaisempia ihmisiä, ettei tästä tuu semmonen, niin kun semmonen keskiluokkanen semmonen nukkumalähiö. Mut toisaalta niin kun täällä on kuitenkin niin paljon kerrostaloja, ja pieniä asuntoja, että ei välttämättä semmosta riskii oo. (Siiri 2013)

4.3 Suunniteltu kaupunkitila asukkaiden kokemana

Pihlajamäen 1960-luvulla rakennettu, alkuperäinen alue oli ensimmäisiä kaavalla suojeltuja aikakauden lähiöitä Suomessa. Alueen suojelu oli jokaiselle haastateltaville tuttu asia, ja se myös nousi esiin kaikissa haastatteluissa, usein useaankin otteeseen.

Siiri toteaa alueesta kysyttäessä, ettei hän tiedä siitä muuta kuin mitä on arkkitehtien visiosta Helsingin Sanomista lukenut. Myöhemmin hänkin kuitenkin tuo esiin alueen suojelun.

> En tiedä tästä kyllä mitään muuta, kun oon jotain Hesarista lukenu, että arkkitehdit on suunnitellu tän alueen niin, että kaikkien ikkunoista näkyy mäntyjä (naurua). (Siiri 2013)

Haastateltavat olivat tyytyväisiä alueen suojeluun. Tärkeäksi seikaksi nousi etenkin se, että suojelukaava estää täydennysrakentamisen, joka koettiin uhkana. Väljä rakennuskanta ja ikkunoista avautuva metsäinen maisema olivat kaikille kolmelle olennainen osa Pihlajamäen viehätystä.

> Mut tota en mä tiijä uhkii. Ehkä just sit se, että jos tänne niin kun jotenkin päätetään rakentaa jotenkin ihan hullusti täyttää näitä pistoalueita, tai metsäalueita, tai semmosii, semmosii niin kun, mitkä ei oo kaavotettu mikskään alueeks. (Siiri 2013)

> Ja sit just se, että tota nää on niin kaavotettu, tänne ei oo rakennettu mitään, eikä tänne saakaan rakentaa, koska kaikki on niin kun jo niin laskettu. Mä oon nauttinu, kun mä oon aina tienny, et tähän ei tuu mitään taloi koskaan, koska toi on. (Taina 2013)

Haastatelluista Siiri suorastaan kiittelee useaan otteeseen alueen suunnittelua. Hän on tyytyväinen niin oman asunnon suunnitteluun kuin 60-luvulla rakennetun alueen kokonaisilmeeseen. Myös Hanna toteaa Pihlajamäen olevan ”tyylikäs lähiö”, jonka erityispiirre ovat erikoiset muodot ja pitkät talot. Tainaa Pihlajamäen 60-luvullakaan rakennetut talot eivät miellytä, mutta silti hän toivoo alueen pysyvän ennallaan.

> No tota, siis eihän nää nyt kyllä oo mitenkään hirveän silmiä hivelevii nää talot siis suoraan sanoen. (Taina 2013)

Myös muut haastateltavat kokevat alueen uudemman, etenkin 1970- ja 1980-luvuilla rakennetun, rakennuskannan epäviihtyisänä ja jopa rumana. Myös ostoskeskuksen kaikki kolme haastateltavaa mainitsevat alueen miinuspuolena. Toisaalta ostoskeskus on tietynlainen maamerkki, ja siellä asioidaan, vaikka se koetaan rauhattomana ja hieman luotaantyöntävänä.

Haastateltavat kaipasivat ostoskeskukseen myös lisää palveluja; vuonna 2013 siellä oli ruokakaupan ja kirpputorin lisäksi lähinnä baareja.

> Ja sitten ehkä noi jotkut uudemmat rakennukset on tosi rumia. Esim. se terveysasema on ihan varmaan yks niin kun maailman ruminpii (naurua) rakennuksia. Ja sit ehkä, ehkä se on huono, että toi ostari on aika niin kun, mun mielestä aika kämänen, että. (Siiri 2013)

> Ja sillon, kun mä muutin, kun oli sitä aikaa, kun oli pankkeja. Siis, kun tossa ostoskeskuksessakin oli kolme pankkia. Nyt saa etsii kissojen ja koirien kanssa, missä on pankki, tommonen toimisto. (Taina 2013)

Pihlajamäen ehkä näkyvimmäksi maamerkiksi nousevat konkreettisestikin kauas näkyvät tornitalot ja Lahden moottoritien viereiset korkeat kalliot. Hanna myös mainitsee alueen arkkitehtuuripolun ja jo esille tulleet sodanaikaiset bunkkerit. Alueen hiidenkirnut, jotka löytyivät sattumalta 1990-luvulla tietöiden yhteydessä, tulevat kaikissa haastatteluissa esille alueelle merkityksellisenä paikkana, vaikka niillä ei itse käytäisikään.

4.3.1 Kulkuyhteydet

Kaupungissa eletyssä arjessa liikutaan paljon myös oman asuinalueen ulkopuolella, ja toimivat julkiset kulkuyhteydet sekä lähistölle että muualle kaupunkiin nousivat kaikilla haastateltavilla yhdeksi Pihlajamäen vetovoimaisimmaksi ja arjessa tärkeäksi tekijäksi. Lähiseudulla kaikki kolme haastateltavaa liikkuivat myös kävellen ja pyörällä.

> -- se se oli se yks syy, miks mä halusin Pihlajamäkeen, että kun tää on musta niin sillai hyvän matkan päässä kuitenkin Helsingistä, että 20 minuuttii bussilla, et tota en niin kun mihinkään Tikkurilaan haluais lähtee, tai silleen niin kauas. Ja tuntuu kuitenkin, et on niin kun kaupungissa, kun on täällä. (Siiri 2013)

Taina kertoo julkisen liikenteen toimineen käytännössä aina, myös lakkojen aikana.

> Sillon jo, kun mä olin töissä, kun oli niitä bussilakkoja, mä muistan aina, kun kaikki, voi vitsi sentään, et kyl sulla on helppoa, että aina sä pääset. No, mä sanoin, et mitä te itkette, et talohan maksaa teille taksit ja pelit, et mun pitää kumminkin tulla sillä yleisellä, mikä sit sattuu kulkemaan. Mut aina mä pääsin kyllä, että se oli aina semmosta liikennettä, että. Joo. (Taina 2013)

Arjen palveluiden ohella aikuisille myös sujuvat matkat työ- ja opiskelupaikoille olivat tärkeitä. Lapsiperheiden puheissa myös lasten turvalliset reitit muun muassa kouluun nousevat merkitykselliseksi asiaksi. Myös sujuvat yhteydet harrastuksiin muihin kaupunginosiin kuin keskustaan koettiin yhdeksi Pihlajamäen hyvistä puolista.

4.4 Oma koti

Haastatteluja analysoidessani painopiste kääntyi aiemmasta kodin keskeisyydestä kodin ulkopuolelle; lähiympäristöön, naapurustoon ja koettuun kaupunkitilaan. Kuitenkin luonnollisesti myös oma koti oli haastateltaville merkityksellinen paikka, ja myös haastattelurunko ohjasi keskustelua oman kodin piiriin.

Haastatteluajankohtana vasta joitakin kuukausia nykyisessä kodissaan asunut Siiri oli muuttanut siihen lastensa kanssa samassa rapussa sijainneesta asunnosta lisätilan perässä. Aiempaan kotiin he olivat muuttaneet kolme vuotta aiemmin maaseudulta. Siirin lapsista kaksi oli alakouluikäisiä, ja yksi alle kouluikäinen. Pihlajamäkeen Siiri oli tutustunut Hannan muutettua sinne, ja hän oli hakenut perheelle asuntoa nimenomaan Pihlajamäestä. Alueelle häntä houkutti edullinen vuokrataso, 1960-luvun arkkitehtuuri, luonto ja turvallinen koulumatka lapsille.

> No, no se, että täällä on aika edulliset vuokrat. Ja sitten, sitten tota se, että mun mielestä nää asunnot on, on niin kun kivoja, et mä tykkään just tän aikakauden taloista. Ne on mun mielestä, ainakin mun käsityksen mukaan aika hyvin rakennettuja, verrattuna johonkin 80-luvun taloihin. Ja tota sitten tietysti toi luonto, noi kalliot ja männyt on semmonen. Musta ne on niin ihania noi isot männyt täällä, mitä joka puolella. Ja tota mitäs muita? Sitten, no, tietysti, että tossa on koulu tosi lähellä, koulumatka on turvallinen. (Siiri 2013)

Siiri sanoo viihtyvänsä kodissaan oikein hyvin. Kolmelapsiselle perheelle asunnossa on hyvin tilaa. Koti on avara, ja pohjaratkaisu vinoine seinineen miellyttää Siiriä. Asunto oli heille entuudestaan tuttu, sillä he tunsivat edelliset asukkaat.

Taina oli asunut samassa asunnossa vuokralla kolmenkymmenen vuoden ajan. Alun perin hän oli muuttanut siihen yhdessä lapsensa kanssa, kun aiempi, yksityisen vuokranantajan omistama asunto oli mennyt myyntiin, ja uusi koti oli järjestynyt työnantajan kautta. Taina koki kotinsa miellyttäväksi ja viihtyisäksi, ja hän oli myös remontoinut sitä itse useaan otteeseen. Viimeksi hän oli uusinut olohuoneen tapetit ja katon, ja vuokranantaja oli laittanut uudet lattiat.

> No, mä oon tästä nyt ihan tyytyväinen, koska mä oon aika paljon itse tehny täällä tosiaan, niin kun sä just huomasit, että mulla on tuttavii, jotka on ammatiltaan, siis tekee tommosta remppaa. Niin tästä on nyt kolme vuotta just, kun mä oon tehny täällä aika paljon. -- Mähän oon tehny tässä jo kolme kertaa. No, periaatteessa kymmenen vuoden välein, joo. (Taina 2013)

Hannan kodissa on ”hyvä henki”. Hanna oli asunut siinä lapsensa kanssa nelisen vuotta, tosin heillä oli ollut siitä ajasta puolisen vuotta alivuokralainen ulkomailla oleskelun aikana. Alun perin he olivat muuttaneet asuntoon asuttuaan pidempään ulkomailla, ja Pihlajamäki valikoitui asuinalueeksi sen perusteella, että sieltä löytyi nopeasti asunto hyvien kulkuyhteyksien päästä heille tärkeistä ihmisistä. Hän kuvailee kotia viihtyisäksi, valoisaksi ja tilavaksi.

> …Valoisa, koska tulee kahesta suunnasta. Tota aurinkoo. Mitähän muuta? Tää on tilava meille kahdelle. Isot huonekoot, ja sit mä tykkään, tää on viihtyisä. Tää on tosi hengittävä, tää tuntuu, et tää ei oo millään tavalla tunkkanen, koska tää on niin kun, tässä on lämmitys selvästikin niin kun huono talvella, mut se tekee tästä kodista sen, et tässä on tosi niin kun, ehkä aika sopiva, ja just semmonen hyvä fiilis. Sit mä tykkään, kun tuolla on edelleen noi vanhat, et noita kaappeja ei oo koskaan uusittu, niin sit siellä on noi vaneri tollaset levyt, ja paljon tota kaappitilaa ja silleen. Tosi viihtysä, mä tykkään. (Hanna 2013)

Omissa kodeissa haastateltaville oli tärkeää, paitsi millainen koti oli sisältä ja miten se arjessa toimi, myös ikkunoista avautuvat näkymät, joiden kautta lähiluonto tuli osaksi myös omaa kotia.

> Näköalat myös ehdoton ihan juttu. Toi näköala. (Hanna 2013)

> -- musta se on ihan, kyl ihan niin kun onnistunu se arkkitehtien suunnitelma, että näkyy ikkunoista mäntyjä. Ja sillai, että tosta munkin huoneen ikkunasta, niin siinä on tota, näkyy niin kun, voidaan kattookin kohta. Niin siis siinä näkyy toi leikkipuisto tossa takana, mut sit tavallaan, jos vähän niin kun kyyristyy, ettei näe sitä leikkipuistoo, et näkyy vaan ne puiden latvat, niin näyttää joltain sellaselta Lapin maisemalta. (Siiri 2013)

4.5 Tuttuus & turvallisuus

Eläkepäiviään viettävälle Tainalle tuttuus ja turvallisuus ovat yksi tärkeimpiä asioita omassa kotitalossa ja koko Pihlajamäessä. Hän kokee niiden limittyvän vahvasti toisiinsa: tuttu on turvallista, ja tutulla alueella myös osaa väistää mahdollisia levottomia paikkoja. Hän palaa teemaan moneen otteeseen haastattelun kuluessa.

> -- kun mä oon niin kauan ollu täällä, että mä oon kotiutunu tänne. Ja just se, että kun tulee iäkkäämmäks, niin kaikki semmonen, sitä tuntee, kokee sen turvalliseks, kun kaikki on tuttuu ja silleen. (Taina 2013)

> Vieras on aina pelottavaa, se on näin. Sen takia tota, kun mä tiijän suurin piirtein, mitä täällä tapahtuu, ja muuta, niin tota mä tiijän, et on. Ja sitten laistan semmomsii paikkoi, missä ehkä saattaa tapahtua jotain muuta. Niin tota se tekee sen, et viihtyy, ja on hyvä olla. (Taina 2013)

Jo useamman vuosikymmenen Pihlajamäessä asuneelle Tainalle Pihlajamäki näyttäytyy loppuelämän kotina.

> Mä tykkään täällä Pihlajamäessä olla, ja tota mä yritän varmasti ollakin niin kauan, kun pystyn -- (Taina 2013)

Myös Siiri ja Hanna kokevat asettuneensa Pihlajamäkeen.

> En mä välttämättä haluis muuttaa täältä ollenkaan pois. Saa nähdä. Toisaalta olis kiva, jos vois ottaa lampaita joskus (naurua) Kyl mä ihan mielellään täältä niin kun voisin vaik ostaa asunnon joskus, jos pystyy. (Siiri 2013)

> -- me täällä uskotaan kuitenkin tähän tulevaisuuteen täällä, ja siihen, et tää on niin kun hyvä paikka lapsellekin kasvaa. (Hanna 2013)

Vaikka haastateltavat kokevat alueella olevan huonon maineen, sen ei kuitenkaan koeta vastaavan todellisuutta. Huonon mielikuvan ajatellaan olevan ihmisillä, jotka eivät aluetta tunne – ja toisaalta alueen maineen koetaan parantuneen.

> No, ei mun mielestä kauheen hyvä. Mut sit taas yleensä se on just semmosilla ihmisillä ei oo niin kun kauheen hyvä kuva tästä alueesta, jotka ei oo kauheesti täällä edes käyny. Ehkä se sit on just perustuu johonkin siihen, niin kun tän alueen ihan alkuajan tapahtumiin. Jolloin kaikissa Suomen lähiöissä oli kaikkii ongelmii ja jengitappeluita ja muita. Mut joo, ehkä sillai aika huono. Ja musta tuntuu, et monet, jotka asuukin täällä. niin nekään ei niin kun nää välttämättä niin kun tän alueen niitä hyvii puolii, vaan ne niin kun jotenkin ajattelee silleen, että, et on nyt vaan pakko asuu täällä, tai sillai, että. Just, että tää on semmonen lähiögetto (naurua). (Siiri 2013)

> Mut sen mä vaan niin kun oon huomannu, että joskus harvoin, kun jotain ihmisii tapaa, siis vieraita ihmisii, ja sanoo asuvansa Pihlajamäessä. Aijaa siellä, et niin kun silleen positiivisella ajatuksella, et ihmisillä on hyvä käsitys varmaan tästä paikasta. (Taina 2013)

Alueen turvallisuuteen voi nähdä liittyvän myös lähiympäristöstä huolehtimisen. Kaikki kolme haastateltua tuovat sen esille eri yhteyksissä. Esimerkiksi Siirille ympäristön siisteydestä huolehtiminen olisi tärkeää:

> -- ehkä huonoa on ehkä se semmonen, että, et täällä nyt ei aina oo silleen kauheen siistiä, että on niin kun roskia, ja kaikkia töherryksiä vähän. Ja siellä hiidenkirnuissakin on, sinne on heitetty kaikkee roskia, ja silleen. -- No, siis on mulle joskus tullu sellanen mieleen, että jos ois niin kun, ois semmonen oikein puuhakas ihminen, että, et sehän ois kiva järjestää semmonen niin kun semmonen siivous, semmoset siivoustalkoot niin kun koko Pihlajamäessä tavallaan, et sitten, et vois laittaa ilmotuksii, ja sit ois jotain semmosii pisteitä, mistä saa hakea pusseja, ja semmosia roskapihtejä ja muita, et joku sponsori vois vaik lainata niitä sinne tapahtuman ajaks. Ja sit siivottas koko paikka. (Siiri 2013)

5 Johtopäätökset ja pohdinta

Suomalaiselle lähiötutkimukselle on ollut leimallista sen ”jakautuminen” kahteen näkökulmaan: Lähiöiden käsittäminen (usein ulkopuolelta) ongelmallisina alueina, joissa sosiaalinen ja taloudellinen huono-osaisuus kasautuu. Tästä näkökulmasta viimeisin esimerkki julkisessa keskustelussa on THL:n alkuvuodesta 2022 julkaisema tutkimus, jossa todetaan huono-osaisuuden voivan kasaantua tiettyihin lähiöihin ja vuokrataloihin (Karjalainen et al 2022). Tutkimustulokset myös uutisoitiin valtakunnallisesti muun muassa Ylellä.

Toinen näkökulma on asukkaiden: Lähiöasukkaiden kokemuksia ja käsityksiä tutkittaessa heidän kokemuksissaan ja kertomuksissaan korostuvat usein lähiön aktiivinen elämä ja sosiaaliset verkostot. Tutkimuksissa asukkaille oleellisina seikkoina nousevat usein lähiöiden kokeminen miellyttävinä asuinpaikkoina ja tärkeinä sosiaalisina ympäristöinä – niistä on muodostunut asukkailleen merkityksellisiä paikkoja, koteja (mm. Saarikangas 2011, Junnilainen 2019).

Tutkimukseni asettuu humanistisen kaupunkitutkimuksen kentälle. Humanistiselle kaupunkitutkimukselle keskeistä on pyrkiä tavoittamaan kaupunkilaisten omia kokemuksia. Paikan emotionaalisuus, mitä tunteita jokin paikka herättää, on väistämättä olennainen osa asumisen ja lähiympäristön kokemusta, samoin moniaistinen paikkasuhde eli eri aistien vaikutus jonkin paikan kokemukseen.

Olen analysoinut kolmen Pihlajamäessä vuonna 2013 vuokralla asuneen henkilön kokemuksia omasta asuinalueestaan ja kodistaan. Tutkimusaineistona oli näiden kolmen henkilön vuonna 2013 tekemäni kodin ja lähiympäristön ympärille asettuneet teemahaastattelut, joita olen analysoinut teemoittelemalla. Analyysimenetelmänä teemoittelussa on keskeistä pyrkiä löytämään aineistosta haastatelluille merkitykselliset asiat – toisin sanoen tutkimuksessani tutkitaan sitä, mikä haastateltaville itselleen oli analyysini perusteella merkityksellistä haastatteluajankohtana. Analyysissä haastateltaville merkittäviksi asioiksi nousivat lähiluonto, monimuotoinen ja -kulttuurinen naapurusto, suunniteltu kaupunkitila asukkaiden kokemana ja kulkuyhteydet, oma koti sekä tuttuus ja turvallisuus.

Tutkimukseni on rajattu vuokralla asuviin. Suomessa elää vahvana ajatus vuokra-asumisesta väliaikaisena, opiskelijoiden ja vähävaraisten asumismuotona, ja vuokrasuhteessa asuvat jäävät toisinaan myös asumiskokemuksia tutkittaessa paitsioasemaan. Pääkaupunkiseudulla,

etenkään Helsingissä, vuokralla asuminen ei kuitenkaan ole mikään marginaalinen ilmiö: helsinkiläisistä lähemmäs puolet asuu vuokra-asunnoissa. Tavoitteenani ei ole ollut vertailla asunnon hallintasuhteen vaikutusta asumiskokemuksiin, vaan tehdä vuokrasuhteessa asuvat yhtä näkyviksi oman kotinsa ja lähiympäristönsä kuvaajina ja kertojina kuin omistusasunnoissa asuvat naapurinsa. Asunnon hallintasuhde ei myöskään noussut aineistoa analysoidessani merkittävien teemojen joukkoon, vaikka se toki tuli esille eri yhteyksissä, muun muassa asuntojen ja talojen huollosta puhuttaessa.

Kuten todettua, osa oman tutkimukseni teemoista on noussut esille myös aiemmissa tutkimuksissa, jotka ovat käsitelleet lähiöasukkaiden kokemuksia ja käsityksiä omasta asuinalueestaan.

Kirsi Saarikangas on analysoinut *Näköalapaikka – Kertomuksia Pihlajamäestä* -kirjaan kirjoittamassaan artikkelissa *”Takapihalta alkoi metsä.” Muistin paikat kerrotussa ja eletyssä lähiössä* pihlajamäkeläisten lähiöteemaisiin kirjoituskilpailuihin 1990-luvulla lähettämiä tekstejä. Saarikankaan analysoimissa ihmisten kertomuksissa korostuvat osittain samat asiat kuin omassa tutkimuksessani: lähiluonto, yhteisöllisyys ja aktiiviset sosiaaliset verkostot, toimivat asunnot. Poikkeuksena on alueen arkkitehtuurin ja kaupunkisuunnittelun ”tunnistaminen” ja tunnustaminen: omassa analyysissäni se oli haastateltaville merkityksellinen asia, johon voi ajatella vaikuttaneen haastatteluajankohdan ajallisen läheisyyden alueen suojelupäätökseen ja sitä ympäröineeseen julkiseen keskusteluun, kun taas Saarikangas kiinnittää huomiota omassa analyysissään siihen, että kertomuksissa ei kommentoida arkkitehtuuria asuntojen mukavuuksia enempää. Kuitenkin myös Saarikankaan analysoimissa kertomuksissa lähiluonto ja sen vuorovaikutteisuus rakennetun ympäristön kanssa nousee merkittäväksi teemaksi.

Saarikankaan artikkelissa ja omassa tutkimuksessani merkittäväksi nousseiden teemojen voi jossain määrin nähdä myös toistuvan Pihlajamäen asukkaiden muissa yhteyksissä tuottamassa, omaa asuinaluetta ”kommentoivassa” materiaalissa. Näitä lähes kautta linjan toistuvia teemoja ovat yhteisöllisyys ja lähiluonto, toisaalta myös alueen kokeminen ajoittain levottomana. Omassa tutkimuksessani alueen koettuun levottomuuteenkin liittyvä teema tuttuus ja turvallisuus korostuivat erityisesti eläkeikäisen Tainan kertomuksissa; lähiympäristön tuttuus ja tuttuuden tuoma turvallisuudentunne oli hänelle erityisen merkittävää, ja hän palasi teemaan lukuisia kertoja haastattelun kuluessa. Perheellisten Siirin ja Hannan kertomana alueen tuttuuden ja turvallisuuden merkitys korostui lasten ja heidän

toimintansa kautta, kuten pihan läpiajoliikenteestä puhuttaessa tai esimerkiksi turvallisten koulumatkojen kohdalla. Liikenneturvallisuuden ohella myös lapsiperheen sosiaalinen turvallisuus oli esillä esimerkiksi tuttujen naapureiden tuoman turvan kautta. Myös siisteyden koettiin tuovan paitsi viihtyisyyttä, myös turvallisuudentunnetta.

Omassa tutkimuksessani haastattelujen analyysissä haastateltaville erityisen merkittäväksi seikaksi nousi lähiluonto, jonka koettiin olevan paitsi metsissä ja puistoissa, myös piha-alueilla ja tärkeänä osana asuntoja ikkunoista avautuvan maiseman kautta. Luonto ja ympäristö tulivat haastateltavien lähelle ja omaksi nimenomaan siinä liikuttaessa ja sitä kokiessa; poluilla kulkiessa, kallioilla kiipeillessä, oravia ja mäntyjä katsellessa. Koetussa ympäristössä luontoa, asumista ja kulttuuriympäristöä ei voi erottaa toisistaan, vaan ne ovat toisiinsa limittyneinä, kokonaisvaltaisena kokemuksena. Toisin sanoen koetussa kulttuuriympäristössä luonnon ja kulttuurin – tai toisaalta kodin ja lähiympäristön – raja ei ole usein olennainen, sillä ne ovat yhtä ja samaa kokemuksellista kokonaisuutta.

Pihlajamäen suojelua ja korjaustapaohjeita edeltävässä inventoinnissa oli myös huomioitu arkkitehtuuristen ja asemakaavallisten erityispiirteiden ohella – tai niiden mahdollistamina – alueen luontoarvot, kuten Hakan alueen metsäpihat (Salastie & Tainio 2007, 6). Alueen kaavoituksen ja suunnittelun voi opinnäytetyöni tulosten valossa tulkita kestäneen aikaa ja toimivan asukkaiden näkökulmasta; aineiston analyysissä asukkaille tärkeiksi teemoiksi nousivat monin osin samat seikat, mitkä olivat aikoinaan ohjanneet alueen suunnittelua. Aluetta suunniteltaessa yksi periaatteista oli esimerkiksi lasten turvalliset koulumatkat, jotka tulivat esille myös aineiston analyysissä.

Pihlajamäen alkuperäisen, 1960-luvulla rakennetun alueen suojelun, samoin kuin lähiluonnon, voi nähdä haastateltaville oleelliseksi seikaksi myös oman asuinalueensa arvostamisessa. Samoin ne vaikuttavat vahvasti myös haastateltavien kokemukseen alueen imagosta – kun alueen arvo on virallisesti ja julkisesti tunnustettu, siitä on helppo olla asukkaanakin ylpeä.

Uusimmat täydennysrakentamishankkeet voi tässä valossa nähdä alueen arvoa asukkaiden silmissä laskevana seikkana; ne kohdistuvat ostoskeskuksen aluetta lukuun ottamatta juuri laajoille piha-alueille sekä alueelle tunnusomaiseen metsäiseen ja kallioiseen ympäristöön. Toisaalta uudisrakennukset voivat myös nostaa alueen vanhan asuntokannan houkuttelevuutta sekä vanhojenkin omistusasuntojen hintoja, jotka ovat toistaiseksi pysyneet Helsingin mittakaavalla hyvin maltillisina.

Vahtikari et al toteavat *Humanistinen kaupunkitutkimus* -teokseen kirjoittamassaan artikkelissa *Kaupunki, kulttuuriperintö ja osallisuus*, että paikalliset kulttuuripiirteet voivat usein olla keskenään ristiriitaisia tai esimerkiksi marginaalisia. Väitteen taustalla on käsitys kulttuuriperinnön kokemuksellisesta ja eletystä luonteesta. Tämä vastaava ristiriitaisuus tai kerroksellisuus on nähtävissä myös oman tutkimukseni tuloksissa muun muassa monimuotoisen ja -kulttuurisen naapuruston kohdalla: Monimuotoisuus ja -kulttuurisuus sekä eri taustoista ja yhteiskuntaluokista tulevien ihmisten tuoma kerroksellisuus nähdään arvokkaana ja puolustettavana asiana, mutta toisaalta erilaiset tavat herättävät myös närää. Tämä tulee tietyllä tapaa esille myös Siirin suhtautumisessa ostoskeskuksen ja läheisen kallion alueella aikaa viettäviin aikuisten ja toisinaan myös nuorten porukoihin; porukka ei häiritse häntä, eikä hän pistä pahakseen, että lapset näkevät heitä. Myöhemmin haastattelussa hän kuitenkin toteaa, että omia lapsiaan hän ei siihen porukkaan halua.

> Ettei nyt ainakaan haluis, että omat lapset liittyy siihen joukkoon jossain vaiheessa. Mut että, en mä tiijä, enkä jossain silleen ns. paremmillakin alueilla on ihan yhtä paljon sellasta, en mä tiijä. Toisaalta sit omat lapset on fiksuja lapsia (naurahdus). (Siiri 2013)

Toinen kulttuuriperinnön tutkimuksen kentällä paljon keskusteltu teema on, ketkä ovat kulloinkin osallisia kulttuuriperinnön määrittelyyn. Omassa tutkimuksessani haastateltavia etsiessäni ratkaisevaa oli asunnon sijainti Pihlajamäen suojellulla alueella sekä asunnon hallintasuhde, enkä etsinyt haastateltavia esimerkiksi eri taustoita. Kaikki kolme haastateltavaa olivat niin sanottuja kantasuomalaisia ja kotoisin pääkaupunkiseudulta. Kotikielinä heidän keskuudessaan oli kotimaisten kielien lisäksi osittain myös englanti. Jälkikäteen ajatellen etenkin kahden nuoremman haastatellun ja itseni haastattelijana positio kolmekymppisenä helsinkiläisenä oli hyvin samankaltainen, joka väistämättä vaikutti sekä haastattelutilanteeseen että myös vuosia myöhemmin tekemääni analyysiin. Kuunnellessani haastatteluja uudestaan pitkän ajan jälkeen en esimerkiksi voinut välttyä hetkittäin vahvalta nostalgian tunteelta, etenkään minulle muutoinkin tutun haastateltavan haastattelua analysoidessani. Jälkikäteen ajateltuna tämä tietynlainen tutkijan ja haastateltavien samankaltaisuus toistaa tutkimuksissa aiemminkin ongelmalliseksi koettua eri taustoista tulevien ihmisten tavoittamista (kuten esimerkiksi Helsingin kaupunginmuseon Myllypuro-nykydokumentointihankkeessa) sekä erityisesti sitä, että tutkimusta tehdessäni tulen tahattomastikin rajanneeksi sekä arvottaneeksi Pihlajamäen kulttuuriperintöä ja sitä, kenelle se kuuluu tai kuka sitä määrittelee.

Lähteet

Haastattelut:

Hanna 17.4.2013. (Haastattelija Katri Tyrväinen, nauhoite, litteroitu.) Tekijän hallussa.

Siiri 30.5.2013. (Haastattelija Katri Tyrväinen, nauhoite, litteroitu.) Tekijän hallussa.

Taina 20.6.2013. (Haastattelija Katri Tyrväinen, nauhoite, litteroitu.) Tekijän hallussa.

Harju 2013a. Harju, Jari. Helsingin kaupunginmuseon tutkija. 26.6.2013. (Haastattelija Katri Tyrväinen, nauhoite.) Tekijän hallussa.

Kirjalliset lähteet:

Ainiala, Terhi & Kivilaakso, Aura & Olsson, Pia & Savolainen, Panu & Vahtikari, Tanja. Kadun kulmassa. Reittejä humanistiseen kaupunkitutkimukseen. Teoksessa Humanistinen kaupunkitutkimus. Toim. Vahtikari, Tanja & Ainiala, Terhi & Kivilaakso, Aura & Olsson, Pia & Savolainen, Panu. Vastapaino, Tampere, 2021.

Asikainen, Eveliina & Mäkinen, Kirsi. Jalat muistavat ja askeleet kertovat. Kehollinen muistaminen kaupunkiluonnossa. Teoksessa Muistin kaupunki. Tulkintoja kaupungista muistin ja muistamisen paikkana. Toim. Lento, Katri & Olsson, Pia. SKS, Vantaa 2013.

Freyborg, Hanna. Lannistava näky ostarilla: Ensin asennettiin kyltit, jotka kieltävät alkoholin juomisen – sitten joukko miehiä tuli niiden alle tapojensa orjana juomaan. Helsingin Sanomat 20.11.2020. www.hs.fi/kaupunki/helsinki/art-2000007630189.html. (5.1.2022)

Harju 2013b. Harju, Jari. Elämää Myllypurossa. Nykydokumentointia Helsingin kaupunginmuseossa. Teoksessa Muistin kaupunki. Tulkintoja kaupungista muistin ja muistamisen paikkana. Toim. Lento, Katri & Olsson, Pia. SKS, Vantaa 2013.

Helsingin kaupungin asunnot Oy. Vuosikatsaus 2012. Helsingin kaupungin asunnot Oy, 2013. http://issuu.com/heka.viestinta/docs/heka_vuosikertomus_2012_internet. (28.1.2022)

Helsingin kaupunginhallitus, pöytäkirja 42 / 26.11.2012. www.hel.fi/helsinki/fi/kaupunki-ja-hallinto/paatoksenteko/kaupunginhallitus/esityslistat/asiakirja?year=2022&ls=11&doc=Halke_2012-11-26_Khs_42_Pk. (12.1.2022)

Helsingin karttapalvelu. https://kartta.hel.fi/. (12.1.2022)

Helsingin tilastollinen vuosikirja 2013. Helsingin kaupunki, tietokeskus. Keuruu, 2013.

Helsingin paikkatietopalvelu. http://ptp.hel.fi/ptpa/default.aspx. (16.7.2013)

Helsingin kaupunki. Kerro kantasi. Uutta Koillis-Helsinkiä – verkkotilaisuus 2.2.2022 – kysy etukäteen! https://kerrokantasi.hel.fi/ukh02022022/lQcksOgHMmbT9Q48BxLVN5BiWYz33R6i?headless=false&lang=fi. (28.1.2022)

Helsingin kaupunki, Tietokeskus. Helsingin ulkomaalaisväestö vuonna 2013. Tilastoja 31/2013. www.hel.fi/static/kanslia/elo/Ulkomaalaisvaesto_2013.pdf. (14.1.2022)

Häyrynen, Mauno. Kulttuurisuunnittelu, kulttuurikartoitus ja suomalainen kaupunkikehittäminen. Teoksessa Kulttuurisuunnittelu. Kaupunkikehittämisen uusi näkökulma. Toim. Häyrynen, Maunu & Wallin, Antti. SKS, Helsinki, 2017.

Häyrynen, Mauno. Kulttuurisuunnittelu lähiössä. Teoksessa Lähikuva lähiöstä! - Itä-Porin kulttuurikartoitus ja toimenpidesuunnitelma. Toim. Häyrynen, Maunu & Wallin, Antti & Siro, Susanna & Forsell, Sanna. Turun yliopisto, Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen julkaisuja numero 45, 2014. www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/104255/L%c3%a4hikuva_L%c3%a4hi%c3%b6st%c3%a4_It%c3%a4-Porin_l%c3%a4hi%c3%b6iden_kulttuurikartoitus_ja_toimenpidesuunnitelma.pdf?sequence=2&isAllowed=y. (14.1.2022)

Jompero-Lahokoski, Sanna. Nuorisopuisto sai huikean vetonaulan, joka houkuttelee myös aikuisia ympäri Helsinkiä – "Onhan tämä aivan loistava". Helsingin Uutiset 18.9.2020. https://www.helsinginuutiset.fi/paikalliset/3112652. (10.1.2022)

Juhila, Kirsi. Teemoittelu. Teoksessa Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Toim. Vuori, Jaana. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto, Tampere. www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/. (28.1.2022)

Junnilainen, Lotta. Lähiökylä. Tutkimus yhteisöllisyydestä ja eriarvoisuudesta. Vastapaino, Tampere 2019.

Juntto 2010a. Juntto, Anneli: Johdanto: Mitä on erilaistuva asuminen? Asumisen arki ja unelmat. Toim. Anneli Juntto. Gaudeamus, Helsinki, 2010.

Juntto 2010b. Juntto, Anneli: Asumisen historiallinen muutos Suomessa ja polkuriippuvuus. Asumisen arki ja unelmat. Toim. Anneli Juntto. Gaudeamus, Helsinki, 2010.

Jäntti, Anni. Kaupunki ihmisten tuntemana. Teoksessa Humanistinen kaupunkitutkimus. Toim. Vahtikari, Tanja & Ainiala, Terhi & Kivilaakso, Aura & Olsson, Pia & Savolainen, Panu. Vastapaino, Tampere, 2021.

Järvenpää Helenius, Jari. Kotia kohti. Koti koettuna fyysisenä tilana ja tunnetilana. Pro gradu - tutkielma. Turun yliopisto, 2020.

www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/149562/Jarvenpaa_Helenius_Jari_opinnayte.pdf?sequence=1&isAllowed=y. (28.1.2022)

Kantola, Anne. Ostoskeskuksen puolikasta on yritetty purkaa Pihlajamäessä jo yli kymmenen vuotta. Helsingin Sanomat 15.6.2019. www.hs.fi/kaupunki/helsinki/art-2000006143712.html. (4.1.2022)

Karhunen, Eeva. Paikallista aikaa. Vanhassa talossa asumisen fenomenologiaa. Kotina suojeltu talo. Arkea, elämää ja rakennussuojelua Suomessa ja Saksassa. Toim. Tuomi-Nikula, Outi & Karhunen, Eeva. Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen laitoksen julkaisuja XIII, Pori 2007. Gummerus kirjapaino, Jyväskylä, 2007.

Karjalainen, Pekka & Kivipelto, Minna. Alueellinen eriytyminen ja huono-osaisuus sosiaalityössä. Tutkimuksesta tiiviisti 1/2022. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL), Helsinki, 2022

Karumo, Markku. Ostoskeskuksen kuohuja vaimennetaan Pihlajamäessä. Helsingin Sanomat 15.11.2004. www.hs.fi/kaupunki/art-2000004266839.html. (10.1.2022)

Karumo, Markku. Vanhat kujeet pysyvät Pihlajamäen ostarilla. Helsingin Sanomat 13.1.2008. www.hs.fi/kaupunki/art-2000004540023.html. (10.1.2022)

Kostiainen, Jari. Futiskulttuuri näkyy Oulunkylässä ja Pihlajamäessä – "Meillä on hyvä paikallinen jengi, alueen ylpeys". Helsingin Uutiset 10.8.2021. www.helsinginuutiset.fi/paikalliset/4251244. (10.1.2022)

Markkanen, Kristiina & Tirri, Lidia: Näköalapaikka – kertomuksia Pihlajamäestä. Helsingin kaupunginmuseo, Hämeenlinna, 2011.

Mätäs, Lauri: Päiväkirja. Pihlajamäki 1962–1984. Omakustanne. Helsinki, 2007.

Olsson, Pia & Rinne, Jenni & Suopajärvi, Tiina. Kaupungin tuntu – paikka moniaistisena kokemuksena. Teoksessa Humanistinen kaupunkitutkimus. Toim. Vahtikari, Tanja & Ainiala, Terhi & Kivilaakso, Aura & Olsson, Pia & Savolainen, Panu. Vastapaino, Tampere, 2021.

Paananen, Veera. Asuntojen hinnat karkaavat Helsingissä tavallisilta palkansaajilta – Näin vastaavat poliitikot. Helsingin Sanomat 22.5.2021. www.hs.fi/kaupunki/art-2000007988956.html. (4.1.2022)

Pallasmaa, Juhani. Identiteetti, intimiteetti ja kotipaikka. Huomioita kodin fenomenologiasta. Arkkitehti 1/1994. www.uiah.fi/studies/history2/identi.htm. (28.1.2022)

Parikka, Valtteri. Suomen Monaco. Helsingin Sanomat 25.12.2021. www.hs.fi/kaupunki/helsinki/art-2000008448860.html. (4.1.2022)

Rannila, Päivi. Humanistinen maantiede tänään? Käsitteellisiä avauksia 2000-luvun kaupunkitutkimukseen. Teoksessa Humanistinen kaupunkitutkimus. Toim. Vahtikari, Tanja & Ainiala, Terhi & Kivilaakso, Aura & Olsson, Pia & Savolainen, Panu. Vastapaino, Tampere, 2021.

Roivainen, Irene. Loukoista lukaaleihin eli miten työväestö kotiutui lähiöön. Teoksessa Koti kaupungin laidalla – työväestön asumisen pitkä linja. Toim. Katainen, Elina & Suoranta, Anu & Teräs, Kari & Valenius, Johanna. Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura, Saarijärvi 1999.

Ruusuvuori, Johanna & Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti K. Haastattelun analyysi. Vastapaino, Tallinna 2010.

Rämö, Marjo. Ostarin purku alkaa pian, tilalle Lidl ja ruokaravintola – Lähikuppiloiden katoaminen suututtaa Ralli-baarin terassilla: "Lähden baariin Malmille tai Kallioon". Helsingin Uutiset 3.7.2021. www.helsinginuutiset.fi/paikalliset/4211066. (4.1.2022)

Sarjakuvakeskus. Tarinoita Pihlajamäestä -hanke, 2011. https://sarjakuvakeskus.fi/blogi/131-tarinoita-pihlajamaesta-hanke. (4.1.2022)

Saarikangas, Kirsi. ”Takapihalta alkoi metsä”. Muistin paikat kerrotussa ja eletyssä lähiössä. Teoksessa Näköalapaikka – Kertomuksia Pihlajamäestä. Toim. Kristiina Markkanen & Lidia Tirri. Helsingin kaupunginmuseo, Hämeenlinna, 2011.

Saartio, Pirkko. Pihlajamäki leimattiin turhaan huumealueeksi. Mielipide. Helsingin Sanomat 5.3.2012. www.hs.fi/mielipide/art-2000004860544.html. (10.1.2022)

Saukkonen, Pasi. Kotoutuminen kaupungissa. Kokonaiskuva ulkomaalaistaustaisista Helsingissä vuonna 2020. Helsingin kaupunki, kaupunginkanslia, kaupunkitutkimus ja -tilastot, Helsinki, 2020.

Savolainen, Sulo. Arvolähiön kasvot ovat vaarassa. Mielipide. Helsingin Sanomat 20.2.2012. www.hs.fi/mielipide/art-2000004857931.html. (24.1.2022).

Smith, Laurajane. Emotional Heritage. Visitor Engagement at Museums and Heritage Sites. Routledge, Abiggdon, Oxon; New York, NY, 2021.

Stjernberg, Mats. Helsingin seudun 1960- ja 1970-lukujen lähiöiden sosioekonominen ja demografinen kehitys vuoden 1990 jälkeen. Helsingin kaupunki, kaupunginkanslia, kaupunkitutkimus ja -tilastot, Helsinki, 2017.

Suomen virallinen tilasto (SVT). Asunnot ja asuinolot. Tilastokeskus, Helsinki, 2020. http://www.stat.fi/til/asas/2020/asas_2020_2021-05-20_tie_001_fi.html. (12.10.2021)

Suomen Sarjakuvaseura. Tarinoita Pihlajamäestä. Sarjakuvia… Suomen Sarjakuvaseura, 2011. https://pihlis.sarjakuvablogit.com/. (4.1.2022)

Takala, Maria. Mikä erottaa Pihlajamäen DDR:stä?: tutkimuskohteena Suomen ensimmäinen asemakaavalla suojeltu 1960-luvun lähiö. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto, Valtiotieteellinen tiedekunta, Sosiaalitieteiden laitos, 2012.

Takala, Sami. Helsingin leimattuun lähiöön piiloutuu ulkopuolisille tuntematon luontoharvinaisuus – 10 000 vuotta sitten syntynyt ranta kantaa muistoa jo kauan sitten kadonneesta merestä. Helsingin Sanomat 14.10.2021. www.hs.fi/kaupunki/art-2000008324576.html. (10.1.2022)

Tikkanen, Tea & Selander, Päivi. Helsinki alueittain 2013. Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki, 2014. www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/14_04_22_Helsinki_alueittain_2013_Tikkanen.pdf. (12.1.2022)

Tuomi-Nikula, Outi. Tutkimuskohteena suojeltu talo. Kotina suojeltu talo. Arkea, elämää ja rakennussuojelua Suomessa ja Saksassa. Toim. Tuomi-Nikula, Outi & Karhunen, Eeva. Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen laitoksen julkaisuja XIII, Pori 2007. Gummerus kirjapaino, Jyväskylä, 2007.

Uusi-Seppä, Niina. Asukkaana kulttuuriympäristössä. Teoksessa Satakunnan kulttuuriympäristöt eilen, tänään, huomenna. Toim. Uusi-Seppä, Niina. Satakunnan museon julkaisuja 19/2012. Eura, 2012.

Uusi-Seppä, Niina (toim.). Satakunnan kulttuuriympäristöt eilen, tänään, huomenna. Satakunnan museon julkaisuja 19/2012. Eura, 2012.

Welin, Ulla & Greggas, Aune (toim.): Pihlajamäki – Näköalalähiö. Helsingin kaupunginosat. Pihlajamäki-seura ry, Helsingin kaupunginosayhdistysten Liitto ry, Helsingin kaupunki, 1994.

Vuori, Jaana. Laadullinen sisällönanalyysi. Teoksessa Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Toim. Vuori, Jaana. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto, Tampere. www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/. (28.1.2022)

Yle Uutiset. Pihlajamäen nuorisopuistosta tuli hitti. 23.7.2009. https://yle.fi/uutiset/3-5288171 (10.1.2022)